

Bevarandeplan för Natura 2000-områdena

Ridöarkipelagen och Ridö- Sundbyholmsarkipelagen södra

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Innehåll

BEVARANDEPLAN FÖR NATURA 2000-OMRÅDEN	1
RIDÖARKIPELAGEN OCH RIDÖ-SUNDBYHOLMSARKIPELAGEN SÖDRA	1
Vad är Natura 2000?	4
Bevarandeplan	4
Tillståndsplikt och samråd	4
Exempel på annan lagstiftning för området	5
Grunduppgifter om Ridöarkipelagen och Ridö- Sundbyholmarkipelagen södra	6
Områdets bevarandevärden	6
Områdesbeskrivning	6
Bevarandesyfte	7
Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet	8
Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet	9
Ingående arter enligt fågeldirektivet	10
Naturtyper och bevarandemål	10
Naturligt näringsrika sjöar (3150)	10
Silikatgräsmarker (6270)	12
Fuktängar (6410)	13
Taiga (9010)	13
Nordisk ädellövskog (9020)	15
Näringsrik granskog (9050)	17
Trädklädd betesmark (9070)	18
Lövsumpskog (9080)	19
Näringsfattig bokskog (9110)	21
Näringsfattig ekskog (9190)	22
Exempel på hot mot naturtyperna	23
Arternas ekologiska krav och bevarandemål	25
Läderbagge (<i>Osmoderma eremita</i>)	25
Smalgrynsnäcka (<i>Vertigo angustior</i>)	26
Asp (<i>Leuciscus aspius</i>)	27

Citronfläckad kärrtrollslända (<i>Leucorrhinia pectoralis</i>).....	29
Rördrom (<i>Botaurus stellaris</i>) och Brun kärrhök (<i>Circus aeruginosus</i>)	29
Bivråk (<i>Pernis apivorus</i>)	30
Havsörn (<i>Haliaeetus albicilla</i>) och Fiskgjuse (<i>Pandion haliaetus</i>)	31
Fisktärna (<i>Sterna hirundo</i>)	32
Spillkråka (<i>Dryocopus martius</i>)	32
Törnskata (<i>Lanius collurio</i>).....	33
Exempel på hot mot arterna	34
Bedömt bevarandetillstånd	35
Vatten	35
Bete.....	35
Skog	35
Arter.....	36
Fisken asp	36
Bevarandeåtgärder	36
Uppföljning.....	38
Referenser	38
Bilagor.....	39

Vad är Natura 2000?

Länderna inom EU samarbetar för att bevara det europeiska växt- och djurlivet för framtida generationer, genom att bygga upp ett s.k. ekologiskt nätverk av naturområden som kallas Natura 2000. Arbetet grundas på två EU-direktiv, fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet. Avsikten med områdena är att bevara speciella, i EU-direktiven bestämda naturtyper och arter.

Bevarandeplan

För varje Natura 2000-område ska Länsstyrelsen ta fram en beskrivning (17 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.). Detta görs i en särskild bevarandeplan. I planen ska finnas en beskrivning av området med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Hot mot Natura 2000-områdets naturtyper och arter samt behov av bevarandeåtgärder, t.ex. skydd eller skötsel, ska beskrivas. Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. Informationen i bevarandeplanen ska underlätta tillståndsprövningar enligt miljöbalken samt utgöra ett stöd för förvaltningen av området. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t.ex. beslut om naturreservat. Föreskrifter enligt eventuella skyddsbeslut gäller parallellt med den tillståndsplikt som gäller inom Natura 2000.

I bevarandeplanen redovisas gränser, naturtyper och arter enligt bästa tillgängliga kunskap, vilket för det enskilda området kan skilja sig något från vad som är beslutat av regeringen. Länsstyrelsen har för avsikt att föreslå dessa ändringar till regeringen när tillfälle ges. Vid förvaltning och tillståndsprövning utgår man från de faktiskt förekommande naturtyperna och arterna, varför det är nödvändigt att bevarandeplanen redovisar dessa även om de inte har hunnit beslutas av regeringen.

Bevarandeplanen ska fastställas av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen ska revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar i området ändras.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada Natura 2000-områdenas värden krävs, enligt 7 kap 28 a § miljöbalken, tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Även verksamheter eller åtgärder utanför ett Natura 2000-område omfattas av tillståndsplikt, om de på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-området. Så kan t.ex. byggnation av väg eller hus, avverkningar i eller i omedelbar närhet av ett Natura 2000-område samt

alla åtgärder som kan påverka hydrologin i området, vara tillståndspliktiga. Eftersom det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som kan påverka miljön i ett område, bör man samråda med Länsstyrelsen innan man påbörjar en åtgärd. Om det rör sig om en skogsbruksåtgärd ska man i stället samråda med Skogsstyrelsen innan åtgärden påbörjas. Tillstånd krävs inte för skötsel- eller förvaltningsåtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området, eller för verksamheter som påbörjats före och pågick den 1 juli 2001. Förändringar av sådana verksamheter kan däremot vara tillståndspliktiga. Om ett nekat tillstånd innebär att pågående markanvändning avsevärt försvåras, har verksamhetsutövaren rätt till ersättning.

Exempel på annan lagstiftning för området

Natura 2000-områdena Ridöarkipelagen och Ridö-Sundbyholmsarkipelagen södra berörs även av annan lagstiftning. Här nedan listas några regelverk inom natur och miljö, som styr vad man får göra i området.

- Området är naturreservat med föreskrifter om vad som är förbjudet. Det krävs dispens från Länsstyrelsen för åtgärder som strider mot föreskrifter.
- Delar av området berörs av ekoparksavtal (de delar av reservatet på Ridön där skogsbruk är tillståndspliktigt).
- Delar av objektet berörs av strandskydd, som omfattar land- och vattenområdet intill 300/100 m (Mälaren) resp. 25 m (vattendrag) från strandlinjen (7 kap 13–18 §§ miljöbalken).
- Det krävs tillstånd för att sätta ut fisk i Mälaren enligt 2 kap 16 § förordningen (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen.
- Samtliga fåglar samt arten läderbagge i området är skyddade enligt 4 § artskyddsförordningen (2007:845), vilket innebär att det är förbjudet att avsiktligt fånga eller döda fåglar/djur, avsiktligt störa fåglar/djur, särskilt under deras parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder, och avsiktligt förstöra eller samla in ägg. Det är även förbjudet att skada eller förstöra fåglarnas/djurens fortplantningsområden eller viloplatser.
- Grön sköldmossa och mistel är skyddade enligt 8 § artskyddsförordningen, vilket innebär att det är förbjudet att plocka, gräva upp eller på annat sätt ta bort eller skada exemplar av växten, och att ta bort eller skada delar av växten.
- Enligt terrängkörningslagen (1975:1313) är körning i terräng med motorfordon för annat ändamål än jord- eller skogsbruk förbjuden på barmark, samt på snötäckt mark om det inte är uppenbart att körningen kan ske utan risk för skada på skogen eller marken.

- Enligt 1 kap 1 § kulturmiljölagen (1988:950) ska såväl enskilda som myndigheter visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Bestämmelserna är tillämplbara på kulturhistoriska lämningar. Enligt 2 kap kulturmiljölagen krävs tillstånd för att rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning. Hänsyn är även påkallad enligt 30 § skogsvårdslagen.

Grunduppgifter om Ridöarkipelagen och Ridö- Sundbyholmarkipelagen södra

Områdeskod	SE0250008 (Ridöarkipelagen) och SE0220077 (Ridö- Sundbyholmarkipelagen södra)
Areal	8575 ha
Kommun	Västerås, Eskilstuna och Strängnäs
Lägesbeskrivning	Cirka 1 mil söder om Västerås tätort och cirka 1 mil nordost om Eskilstuna tätort
Ägandeförhållanden	Naturvårdsverket, Sveaskog och privata markägare
Områdestyp	Natura 2000-område enligt art- och habitatdirektivet (1995) och fågeldirektivet (Västmanlands län 1996, Södermanlands län 2000)
Nuvarande skyddsform utöver Natura 2000	Naturreservat

Områdets bevarandevärden

Områdesbeskrivning

Naturreservatet Ridö- Sundbyholmsarkipelagen är uppdelat i två Natura 2000-områden, en del i Västmanlands län (Ridöarkipelagen, SE0250008) och en del i Södermanlands län (Ridö- Sundbyholmsarkipelagen södra, SE0220077). Natura 2000-områdena utgörs av Västmanlands respektive Södermanlands läns del av naturreservatet Ridö- Sundbyholmsarkipelagen.

Öarna i Mälaren har bildats genom landhöjning under den tid då Mälaren var en havsvik. Under 1100- och 1200-talen var Mälaren så avsnörd från havet att den förvandlats till den insjö den är idag.

Naturreservatet omfattar ca 160 öar, holmar och skär i Mälaren, mellan Västerås och Eskilstuna. Öarna är av starkt varierande storlek. Ridön, Aggarön, Nysslingen och Sundbyholmsön är de största och svarar för merparten av landarealen. Större delen av naturreservatet ingår i Sveaskogs ekopark "Ridö-Sundbyholmsarkipelagen". Öarna i området har i varierande utsträckning kommit att nyttjas för olika ändamål sedan de steg upp ur havet. Klimatet i Mälارområdet är lokalmaritimt med höga sommartemperaturer och låg nederbörd vilket ger en utdragen och lång växtsäsong med få frostnätter under hösten, de låglänta partierna i området är näringsrika.

En stor del av områdets areal utgörs av Mälarens vatten. Denna del är, liksom övriga delar av Mälaren, mycket näringsrikare än vad som är naturligt. Fiskfaunan i denna del av Mälaren är artrik och bl.a. förekommer asp i området. Såväl yrkesfiske som fritidsfiske sker i området och flera livligt trafikerade farleder passerar genom området.

Natura 2000-områdena ligger i ett lövskogsrikt område och ädellövskog med ek, alm, lind, ask och hassel präglar stora delar av områdets natur. Lövdominansen beror delvis på klimatförutsättningarna men är också hävdbetingad. Lövskogsområdena på de större öarna har sitt ursprung i tidigare betade eller på annat sätt hävdade marker. Området hyser många sydliga arter och har inslag av havsstrandsrelikter. Bete präglar stora delar av Ridön, Sundbyholmsön, Långholmen och Aggarön. Inslaget av mistel är karaktäristiskt för öarna. Barrskogarna på Ridön har sedan mitten av 1800-talet i stor utsträckning varit föremål för en förhållandevis intensiv skogsskötsel, innefattande röjningar, gallringar och kalhyggesbruk. Stora delar av skogarna har dock lämnats till i huvudsak fri utveckling de senaste 20 åren och en del områden börjar få förutsättningar att erhålla naturvärden knutna till gran.

Bevarandesyfte

Det överordnande bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EU:s art- och habitatdirektiv eller fågeldirektiv. För båda Natura 2000-områdena är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper och arter som förekommer i områdena och som ingår i dessa direktiv.

Prioriterade bevarandevärden

Det främsta bevarandesyftet med båda Natura 2000-områdena är att bevara de naturvärden som är kopplade till områdets ädellövskogar och kulturlandskap. Vid målkonflikter ska naturvärden knutna till ädellövskogen och odlingslandskapet prioriteras. Detta innebär att ädellövskogar, fuktängar, artrika gräsmarker och trädklädda betesmarker prioriteras före de mer barrdominerade skogarna.

Motivering

Området är rikt på lövskog och är ett av Mellansveriges största sammanhängande ädellövträdsområden. Betesmarkerna och ädellövskogarna är botaniskt rika med inslag av sydliga arter. Ädellövskogen på före detta inägor är gammal och hyser mycket höga naturvärden, liksom skogen på många av de mindre öarna.

Prioriterade bevarandeåtgärder

För att säkerställa att de utpekade Natura 2000-naturtyperna och arterna bevaras är det nödvändigt att de naturvårdande skötselåtgärder som anges som önskvärda i fastställd skötselplan för naturreservatet Ridö-Sundbyholmsarkipelagen genomförs.

Ingående naturtyper enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 1. Naturtyper enligt art- och habitatdirektivet

Tabellen visar de naturtyper som förekommer i området, deras areella utbredning (areal enligt regeringsbeslut inom parentes) samt bevarandetillstånd. Naturtypernas ungefärliga utbredning framgår av bilagorna 2a-2d. * Prioriterad naturtyp. ** Naturtypen Svämlövskog har omklassificerats till lövsumpskog.

Kod	Naturtyp	Areal (ha)		Bevarandetillstånd	
		Västman lands län	Söderman lands län	Västman lands län	Söderman lands län
3150	Naturligt näringsrika sjöar	4361,7 (4365)	2460,1 (2461,7)	Ogynnsamt	Ogynnsamt
3160	Myrsjöar	-	- (0,6)	-	-
6270*	Silikatgräsmarker	1,3	10,8	Gynnsamt	Gynnsamt
6410	Fuktängar	38,7 (18)	6,5	Gynnsamt	Gynnsamt
9010*	Taiga	161,3 (163,1)	137,6	Ogynnsamt	Ogynnsamt
9020*	Nordlig ädellövskog	90,5 (88,8)	139,6 (205,3)	Gynnsamt	Gynnsamt

9050	Näringsrik granskog	13,1	-	Ogynnsamt	-
9070	Trädklädd betesmark	73	67,2 (1,7)	Gynnsamt	Gynnsamt
9080	Lövsumpskog	23,3 (5,1)	32,5	Gynnsamt	Gynnsamt
9110	Näringsfattig bokskog		6,3	Ogynnsamt	Gynnsamt
9190	Näringsfattig ekskog		8,5	Gynnsamt	Ogynnsamt
91E0	Svämlövsog	- (18,2)**	-		

Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 2. Arter enligt art- och habitatdirektivet

Tabellen visar de arter som finns upptagna i art- och habitatdirektivet och som förekommer i området samt deras bevarandetilstånd.

Kod	Art	Bevarandetilstånd	
		Västmanlands län	Södermanlands län
1084*	Läderbagge (<i>Osmoderma eremita</i>)	Osäkert (ej beslutad av regeringen)	Osäkert
1130	Asp (<i>Leuciscus aspius</i>)	Osäkert	Osäkert
1042	Citronfläckad kärrtrollslända (<i>Leucorrhinia pectoralis</i>)	Osäkert	-
1014	Smalgrynsnäcka (<i>Vertigo angustior</i>)	Osäkert	Osäkert

* Prioriterad art.

Ingående arter enligt fågeldirektivet

Tabell 3. Fågelarter enligt fågeldirektivet

Tabellen visar de fågelarter enligt bilaga 1 i fågeldirektivet som förekommer i området samt arternas bevarandetillstånd.

Kod	Art	Bevarandetillstånd	
		Västmanlands län	Södermanlands län
A021	Rördrom (<i>Botaurus stellaris</i>)	Gynnsamt	Gynnsamt
A072	Bivråk (<i>Pernis apivorus</i>)	Gynnsamt	Gynnsamt
A081	Brun kärrhök (<i>Circus aeruginosus</i>)	Gynnsamt	Gynnsamt
A075	Havsörn (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	Gynnsamt	-
A094	Fiskgjuse (<i>Pandion haliaetus</i>)	Gynnsamt	Gynnsamt
A193	Fisktärna (<i>Sterna hirundo</i>)	Gynnsamt	Gynnsamt
A236	Spillkråka (<i>Dryocopus martius</i>)	Gynnsamt	Gynnsamt
A338	Törnskata (<i>Lanius collurio</i>)	Gynnsamt	-

Naturtyper och bevarandemål

Naturligt näringsrika sjöar (3150)

Definition av naturtyp

Naturligt eutrofa sjöar och småvatten med hög biologisk produktion och artrika samt generellt näringskrävande växt och djursamhällen. Vattnet är näringsrikt och välbuffrat, klart eller relativt grumligt. Sjöhabitatet omfattar stranden upp till medelhögvattenlinjen.

Naturtypen förekommer under högsta kustlinjen (Littorina HK) samt på kalk- eller näringsrika jordar och berggrund samt i områden med källpåverkan.

Naturtypen kan indelas i flera olika botaniska sjötyper men artsammansättningen är mångsidig och består av näringskrävande (eutrofa) arter. Långskotts- eller slingeväxter förekommer rikligt och strandzonens vegetation är varierad och har relativt stort inslag av örter. Sedimenten är ofta lerrika.

Representativa sjöar har pH >7 och en totalfosforhalt > 25 µg P/l. För att kunna definieras som naturtyp bör totalfosforhalten vara högst 125 µg/l och avvikelser från jämförvärdet vara högst klass 2 (tydlig avvikelse).

Vissa sjöar uppfyller definitionen men håller på att växa igen på grund av eutrofiering eller upphörd hävd. För att karakteriseras som naturtyp bör strandzonens vegetation vara varierad (inte monokultur) och täckningsgraden för homogena bladvassbestånd inte överstiga 60 % av objektets vattenyta.

Sjöar som sedan länge varit sänkta eller dämnda och upprätthåller vattenståndsfluktuationer med naturlig säsongsvariation samt reglerade sjöar där förutsättningarna för naturtypens karaktäristiska arter upprätthålls, ingår i naturtypen.

Beskrivning av naturtypen i området

Mälaren är i grunden en naturligt näringsrik sjö, och de delar av Mälaren som ingår i området har klassats som naturtyp. Runt Ridö-Sundbyholmsarkipelagens öar kan man identifiera två övergripande och viktiga strukturer för naturtypen; öppet vatten och vassbältet. Vassarnas fågelliv gynnas vid måttliga störningar och ökad flikighet i vassbältet främst på grund av bättre möjligheter för födosök.

Mälarens vatten är påtagligt påverkad ifrån en allt för hög tillförsel av näringsämnen, vilken lett till att sjön klassas som övergödd. Bedömningen baserar sig på undersökningar av växtplankton och makrofytter som båda visar på en tydlig näringspåverkan. Mätningar av totalfosfor och ljusförhållanden i vatten stödjer denna bedömning. Uppmätt halt av totalfosfor ligger på 39 µg totalfosfor/l.

Exempel på typiska arter som förekommer i området är vattenpilört, kransslinga och axslinga.

Under lång tid har Mälarens vattennivå reglerats. Första vattendomen kom 1941 och sjön började regleras 1943. Syftet med regleringen var att motverka översvämningar av jordbruksmark. Man ville också höja de låga vattenstånden dels för att minska risken för fartygen att gå på grund och dels för att undvika saltvatteninträngning. Resultatet av den första regleringen blev att de höga vattenstånden minskade som planerat. Men de låga vattennivåerna blev ännu lägre. Därför fastslogs nya regleringsbestämmelser 1966 som började tillämpas under 1968. Effekterna av vattendomen från 1966 har bland annat inneburit mindre översvämningar under vårarna, vilket har påverkat både växt- och djurliv negativt, inte minst fåglar och fisk.

Från och med 2015 gäller en ny vattendom som strävar efter att minska risken för översvämning runt Mälaren, minska risken för låga vattennivåer i Mälaren samt förhindra inträngning saltvatten vid

Norrström. Även den nya vattendomen kommer att leda till mindre översvämningar på våarna än naturligt, men våröversvämningen kommer att bli mer påtaglig än den varit med vattendomen från 1966, samtidigt som höstöversvämningen försvinner.

Bevarandemål för naturtypen

Naturtypen har ett naturligt näringsrikt, välbuffrat vatten med låg mänskligt orsakad belastning av närsalter, miljögifter och grumlande ämnen. Sjön har en naturlig artsammansättning med inslag av för naturligt näringsrika vatten typiska arter och utan negativ inverkan av främmande arter eller fiskstammar. Långskotts- eller slingeväxter förekommer rikligt och sjön omges av en naturlig strandzon med en varierad vegetation med ett relativt stort inslag av örter. Mälarens vattenståndsreglering har så liten inverkan på de naturliga vattenståndsfluktuationerna att sjöns miljö och dess ingående arter inte påverkas negativt.

Stränderna och vattenområdet kring öarna har en naturlig vegetation med inslag av, för näringsrika sjöar typiska arter, t.ex. vattenpilört, axslinga samt fiskarterna gädda och asp. Vassarna längs stränderna har flikiga strukturer och här häckar brun kärrhök och rördrom. Arealen naturligt näringsrik sjö är minst 6822 ha.

Silikatgräsmarker (6270)

Definition av naturtyp

Artrika, hävdpräglade gräsmarker nedanför trädgränsen på torra-friska, silikatrika jordar. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0–30 %. Hävdgynnade arter ska finnas.

Beskrivning av naturtypen i området

Ett område med många hävdgynnade arter finns utmed åkermarken strax väster om Kurö gård. Här växer bland annat rikligt med prästkrage, rödkämpar, skallror och ögontröstar. Även på den södra delen av Sundbyholmsön finns några öppna områden med hävdgynnade arter som klassats som silikatgräsmark.

Bevarandemål för naturtypen

Den öppna gräsmarken är präglad av en kontinuerlig hävd i form av bete eller slåtter. Träd och buskar förekommer liten utsträckning. Kärlväxtfloran är artrik och dominerad av hävdgynnade arter. Arealen silikatsgräsmarker är minst 12 ha.

Fuktängar (6410)

Definition av naturtyp

Hävdpräglade fuktängar med blåtåtel eller starr nedanför trädgränsen. Naturtypen har utvecklats genom lång hävdkontinuitet, men kan vara stadd i igenväxning. Krontäckning av träd och buskar, som inte är av igenväxningskaraktär, är 0–30 %. Hävdgynnade arter ska finnas.

Beskrivning av naturtypen i området

På Ridön finns det tre områden med strandäng som betas. Här förekommer bland annat de hävdgynnade arterna blåsklöver, brudbröd, darrgräs, prästkrage, rödkämpar. En mindre strandäng som hävdas finns även på Aggarön. På Sundbyholmsöns sydöstra del finns strandängar som betas tillsammans med övriga betesmarker på ön.

Bevarandemål för naturtypen

Fuktängarna är präglade av bete (företrädesvis) eller slåtter och hyser en hävdgynnad flora med inslag av typiska arter. Marken är fuktig till våt och hydrologin är inte negativt påverkad av dikning. Ängarna är övervägande helt öppna, men enstaka lägre buskar kan förekomma i diken och i kanterna av området som brynmiljöer mot intilliggande skogar och trädklädda betesmarker.

Bete eller slåtter i strandlinjen förekommer för att upprätthålla en öppen vattenyta, en så kallad "blå bård" mellan vassen och den betade strandängen. Vattenspegeln bidrar till ett mycket rikare djurliv både om man ser till de vattenlevande insekterna samt på de fåglar som tar del av den ökande tillgången på föda.

Delar av fuktängarna översvämmas regelbundet. De för fuktängar typiska fåglarna gulärta och tofsvipa häckar på fuktängarna. Kärleväxtfloran är präglad av bete/slåtter. Arealen fuktängar är minst 25 ha.

Taiga (9010)

Definition av naturtyp

Naturtypen förekommer i boreal-boreonemoral zon på torr-blöt och näringsfattig-näringsrik mark och innefattar i typfallet produktiv skogsmark. Enstaka områden finns i kontinental region. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt 30–100 % och utgörs av gran, tall, björk, asp, rönn och sälg. Små inslag av andra inhemska trädslag kan förekomma. Naturtypen innefattar även brandfält och stormfällningar som då kan innebära en lägre krontäckning.

Kvalitetskriterier: Skogen ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli naturskog eller likna naturskog m.a.p. egenskaper och strukturer. Den kan ha påverkats av t.ex. plockhuggning, bete eller

naturlig störning. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Om naturliga störningsprocesser eller skötselåtgärder, huvudsakligen brand/naturvårdsbränning, i syfte att imitera sådana har påverkat området kan även områden i yngre successionsstadier ingå om de utgör ett väsentligt värdehöjande komplement. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier.

Skogens hydrologi ska inte vara under stark generell påverkan från markavvattning. Näringskrävande örter finns endast undantagsvis. Naturtypen hyser vanligtvis en mängd rödlistade arter som gynnas av lång skoglig kontinuitet, gamla träd, död ved eller brandfält och successionsstadier efter brand. Näringskrävande örter finns endast undantagsvis.

Naturtypen hyser vanligtvis en mängd rödlistade arter som gynnas av lång skoglig kontinuitet, gamla träd, död ved eller brandfält och successionsstadier efter brand.

Undergrupper:

- A. granskog
- B. tallskog
- C. barrblandskog
- C2. blandskog
- D. triviallövskog
- F. naturliga successionsstadier efter störning, (ex. barr-, löv- eller blandbrännor)

Beskrivning av naturtypen i området

Naturtypen består i huvudsak av barrskog på före detta utmarker d.v.s. skogsbete (som på Aggarön) som sedan formats genom bland annat röjningar och gallringar. I stora delar av barrskogarna finns ett stort inslag av lövträd, främst björk men även ek. Under senare år har stora mängder gran dött i dessa områden till följd av omfattande granbarkborreangrepp. Gammal barrskog saknas och krävande arter knutna till barrnaturskog saknas i huvudsak i området. Grön sköldmossa förekommer på ett antal platser i området, men mer påtagligt kontinuitetskrävande arter saknas i området. Undantaget ett par talldominerade bestånd saknas gammal barrskog i området.

Det finns ett fåtal skogsbestånd med stort inslag av tall. Bestånden är i flera fall tydligt påverkade av tidigare bete och många av träden är riktigt

gamla. I övrigt förekommer äldre tallar här och var längs stränder i området.

Lövdominerad taiga finns främst på de små öarna, på Aggarön och norra delen av Sundbyholmsön. Stora delar av den lövdominerade taigan har ett påtagligt inslag av ädellövträd, främst ek, men även ask och lind.

På Nysslingen har mittersta delen av ön och i öster benämnts som "öppen skog" på historiska kartor vilket tyder på tidigare skogsbete. Efter skogsbetets upphörande har skogarna successivt slutits av invandrande gran. Bete har nu återinförts på Nysslingen och ett extensivt skogsbete kan på sikt förväntas bidra till en mer varierad skog med inslag av exempelvis ljusvarma luckor. Detta gynnar bland annat insekter och ger ett mer varierat fålskikt.

Bevarandemål för naturtypen

Barrdominerad taiga (skötselområde 12 i naturreservatets skötselplan): I barrskogarna finns ett stort inslag av ek, asp, sälg och rönn. Grova ekar och andra värdefulla ädellövträd hotas inte av inväxande träd. I bryn mot åkrar och vatten är lövinslaget kraftigt med inslag av ek.

Lövdominerad taiga (skötselområde 10 i naturreservatets skötselplan): Andelen gran liten och ökar inte. Trädskiktet domineras av asp och björk med ett påtagligt inslag av ädellövträd, främst ek, men även ask, lind och hassel. Död ved förekommer rikligt och utgörs framför allt av lövved.

Skogen är gammal och skiktad med ett rikligt inslag av död ved. Främmande trädslag, tex lärk förekommer inte i naturtypen. Arealen Taiga är minst 301 ha.

Nordisk ädellövskog (9020)

Definition av naturtyp

Naturtypen är en övergångsform från boreala till nemorala skogstyper och förekommer på mark som är torr-fuktig och relativt näringsrik. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt 50–100 %, och ädellövträd utgör normalt minst 50 % av grundytan, men lövdominerad naturskog med ned till 30 % ädellöv kan föras till naturtypen. Viktiga komponenter i trädskiktet är ek, alm, ask, lind och lönn. Inget av trädslagen ek, bergesk, avenbok, (var för sig eller tillsammans) eller bok utgör mer än 50 % av grundytan.

Kvalitetskriterier: Skogen ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli naturskog eller likna naturskog med avseende på egenskaper och strukturer. Den kan ha påverkats av t.ex. plockhuggning, bete eller naturlig störning. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd, död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Om naturliga störningsprocesser

eller skötselåtgärder i syfte att imitera sådana har påverkat området kan även områden i yngre successionsstadier ingå. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier.

Skogens hydrologi får inte vara under stark generell påverkan från markavvattning.

Naturtypen har en lång kontinuitet som lövträdbärande mark. Betes- eller slåtterbruk har vanligtvis förekommit men områdena är nu igenvuxna. Delar av naturtypen kan pga. av terrängförhållanden, endast varit marginellt påverkade av bete under lång tid.

Naturtypen är mycket artrik och rödlistade arter av epifytiska kryptogamer, vedlevande insekter, samt marklevande flora och fauna förekommer. Artsammansättningen varierar med skogens slutenhet.

Beskrivning av naturtypen i området

Ädellövskog finns dels på många av de mindre öarna, dels på gamla före detta inägor på de större öarna. Ädellövskogarna på öarna har påverkats av mänskliga aktiviteter på olika sätt, bl.a. finns rikliga spår av tidigare hamling och många av öarna har betats och slåtrats genom tiderna.

Ädellövskogarna i området domineras av ek och/eller lind. Linden har sin största utbredning på de mindre öarna som ofta är helt dominerade av lindskog. Naturvärdena är i stor utsträckning knutna till död ved och områdena har en artrik lundflora. Grova ekar förekommer även i ädellövskogarna i vissa fall. Några av områdets ädellövskogar hyser mycket höga värden knutna till lind. Ädellövskogarna är mycket artrika på träd och buskarter, i många bestånd finns omkring 15 trädslag.

Bevarandemål för naturtypen

Skogen är flerskiktad och domineras av ädellövträd. I den mån grova ekar (grövre än 80 cm) och lindar (grövre än 50 cm) förekommer är de frihuggna så att de inte skadas av inväxande träd. Död ved förekommer rikligt och bildas kontinuerligt, såväl i trädens kronor som på marken. Skogen är i huvudsak sluten, men genom frihuggning av grova vidkroniga ädellövträd och trädens åldrande och avdöende, samt omkullfallna träd sker luckbildning. Delar av ädellövskogen på de större öarna betas extensivt. Andelen gran är liten och typiska arter, tex lungört, myskmadra och tandrot förekommer i ädellövskogarna. Arealen nordlig ädellövskog är minst 231 ha.

Näringsrik granskog (9050)

Definition av naturtyp

Naturtypen förekommer ofta på basisk berggrund och i södra Sverige ofta på mullrik brunjord. Naturtypen är näringsrik och torr-blöt och översilning kan förekomma. Naturtypen ligger ofta i sänkor, på dalbottenar eller i sluttningar med finsediment och/eller rörligt markvatten men kan även förekomma på flack mark. Trädsiktets krontäckningsgrad är normalt 50–100%, och gran utgör minst 50% av grundytan. Utöver gran kan samtliga inhemska trädslag förekomma.

Kvalitetskriterier: Skogen ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli naturskog eller likna naturskog m.a.p. egenskaper och strukturer. Den kan ha påverkats av t.ex. plockhuggning, bete eller naturlig störning. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Om naturliga störningsprocesser eller skötselåtgärder i syfte att imitera sådana har påverkat området kan även områden i yngre successionsstadier ingå. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier.

Områden med stor artrikedom med avseende på rödlistade arter knutna till naturtypen kan klassas som näringsrik granskog även om ett naturskogstillstånd inte hunnit uppkomma efter ett kontinuitetsbrott.

Skogens hydrologi får inte vara under stark generell påverkan från markavvattning. Fältsiktet är i huvudsak präglad av näringsrika förhållanden och är välutvecklat och artrikt. Det finns både en högört- och en lågörtvariant. Epifytfloran kan vara rik. Där grundvattenytan ligger högt och där genomsilning eller översilning av marken äger rum är faunan av ryggradslösa djur och floran särskilt rik.

Beskrivning av naturtypen i området

Kontinuitetsgranskogar förekommer i mycket liten utsträckning i reservatet. En stor del av granarna i dessa skogar har dött under senare år som en följd av omfattande granbarkborreangrepp. Delar av dessa skogar kan därför komma att övergå i taiga när ett nytt trädskikt växer upp i de mest påverkade skogarna. Örtrika granskogar finns framför allt på mindre öar och i några bestånd på den västra delen av Ridön.

Flertalet av bestånden är inte fältbesökta. Det är därför osäkert i hur stor utsträckning dessa områden är örtrika. Avgränsning av dessa bestånd har gjorts genom flygbildstolkning utifrån grandominans och jordartskarta etc. Liknande vegetationsförhållanden finns troligen i dessa områden som i taiga på näringsrika jordar, dvs i låglänta lägen.

Bevarandemål för naturtypen

Skogen domineras av gran och fältskiktet är örtrikt med goda förekomster av för naturtypen typiska arter, tex blåsippa. I de örtrika granskogarna finns ett påtagligt inslag av lövträd. Grova ekar och andra värdefulla ädellövträd hotas inte av inväxande träd. I bryn mot åkrar och vatten är lövinslaget kraftigt.

Skogens utveckling präglas av småskaliga naturliga processer, som t.ex. trädens föryngring, åldrande och avdöende samt omkullfallna träd och luckbildning. Naturlig hydrologi och grundvattennivåer skapar markfuktighet och rörligt markvatten. Trädskiktet är olikåldrigt och flerskiktat. Död ved förekommer rikligt. Vindskyddade skogsmiljöer med en hög och jämn luftfuktighet utgör ett påtagligt inslag. Främmande trädslag, tex lärk förekommer inte i naturtypen. Arealen av näringsrik granskog ska vara minst 13 hektar.

Trädklädd betesmark (9070)

Definition av naturtyp

Naturtypen förekommer på fastmark och är torr-blöt och näringsfattig-näringsrik. Träd- och buskskiktets krontäckningsgrad är 30–100 % och utgörs av inhemska trädslag. Naturtypen inkluderar betade trädklädda hagmarker och betad skog.

Kvalitetskriterier: Naturtypen ska ha en lång hävdkontinuitet så väl som trädkontinuitet och inslag av gamla träd ska finnas. Bete förekommer normalt i naturtypen.

Området ska hysa en från naturvårdssynpunkt värdefull artstock knuten till betespåverkan i fältskiktet och/eller till solbelysta hagmarksträd. Värden knutna till beteshävd finns kvar.

Artsammansättningen varierar beroende på geografisk belägenhet och markens produktionsförmåga. I hagmarkerna dominerar lövträd, ofta ek och björk men även lind, ask och i vissa fall förekommer tall. I den betade skogen dominerar oftast barrträd och björk, i södra Sverige även ek/bok.

Trädklädda betesmarker med grova solbelysta lövträd är särskilt värdefulla eftersom träden i regel är artrika för fler organismgrupper. I de fall betad skog finns på kalkmark har den ofta en rik marksvampflora som är hävdgynnad. Antalet rödlistade arter som är knutna till naturtypen är högt. Finns det gott om död ved kan även ett stort antal rödlistade arter knutna till sådana substrat finnas i naturtypen. Områden med något lägre krontäckningsgrad än 30 % och med mycket höga naturvärden knutna till naturtypen och dess grova lövträd kan klassas som trädklädd betesmark.

Beskrivning av naturtypen i området

Ekdominerade hagar förekommer centralt på Ridön. Ner mot Kurösundet finns en sluten hagmark med många medelgrova ekar som delvis frihuggits och ett stort inslag av inväxande lind i stor utsträckning sparats för att gynna de sällsynta lindlevande skalbaggar som förekommer i området. På Aggarön finns inslag av träddklädda betesmarker med inslag av ask och lönn.

På Sundbyholmsön finns relativt stora områden träddklädd betesmark som under många år varit stadda i igenväxning. Dessa områden har restaurerats och bete har återinförts på i stort sett hela ön för att återskapa det extensivt betade landskapet.

Naturvärdena i de träddklädda betesmarkerna är främst knutna till gammal grov ek och i vissa bestånd även lind. Riktigt gamla grova ekar förekommer dock i mycket liten utsträckning på Ridön, vilket kan förklaras av att skeppsvarvet som låg på ön på 1600-talet hade ett stort behov av ek. De områden som idag utgörs av träddklädd betesmark har tidigare i stor utsträckning brukats som ängsmark.

Bevarandemål för naturtypen

De flesta av de träddklädda betesmarkerna är halvöppna, men kan i vissa partier vara halvslutna till slutna och betas årligen. Trädskiktet varierar. I stora delar av de trädbärande betesmarkerna består trädskiktet i huvudsak av ek, i vissa av hagarna förekommer även lind. Delar av hagmarkerna (tex på östra delen av Aggarön) är mer slutna med en stor variation i trädslagssammansättningen.

Jätteekar (ekar grövre än en meter) och efterträdare till dessa står fritt med solexponerade stammar. Ersättningsträd för nuvarande och kommande större träd finns i tillräcklig mängd för att säkerställa en långsiktig kontinuitet av jätteträd. Förekomsten av träd och buskar som utgörs av igenväxningsvegetation är liten. Blommande och bärande buskar och träd finns i solexponerat läge. Arealen träddklädd betesmark är minst 140 ha.

Lövsumpskog (9080)

Definition av naturtyp

Naturtypen förekommer på näringsrik mark som är fuktig-blöt. Det finns en påverkan från högt grundvatten och översvämning sker normalt årligen. Naturtypen finns på mineraljord, tunna torvtäckten och i vissa fall även på torvmark av lövkärrstorv/vasstorv. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt 50–100 %, och ask/triviallöv (var för sig eller tillsammans) utgör minst 50 % av grundytan. I södra och mellersta delarna av landet utgörs trädskiktet ofta av klibbal och ibland ask. Längre norrut finns mest gråal och glasbjörk och allra längst i norr även asp.

Videarter kan förekomma i både träd- och buskskikt. Gran är ett vanligt inslag i naturtypen.

Kvalitetskriterier: Skogen ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli naturskog eller likna naturskog m.a.p. egenskaper och strukturer. Den kan ha påverkats av t.ex. plockhuggning, bete eller naturlig störning. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Om naturliga störningsprocesser eller skötselåtgärder i syfte att imitera sådana har påverkat området kan även områden i yngre successionsstadier ingå. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier.

Skogens hydrologi får inte vara under stark generell påverkan från markavvattning. Framför allt de översilade skogarna kan hysa en mängd rödlistade arter. Lövsumpskogarna har sin tyngdpunkt i södra delen av landet och förekommer i boreal och kontinental region. Naturtypen består av lövsumpskogar, ofta med inslag av gran, på huvudsakligen översilad eller genomsilad mark. I södra och mellersta delarna av landet dominerar klibbal och ibland ask. Träden står vanligtvis på socklar.

I denna naturtyp finner man ofta en stor variation vad gäller trädslag, artstock och struktur. Denna variation kan härröra från tidigare markanvändning, naturgivna förutsättningar eller den aktiva dynamiken i bestånden. I sitt mest utvecklade stadie kännetecknas naturtypen av ett stort inslag av gamla träd och död ved. Som ett resultat av tidigare markanvändning, naturliga störningar eller andra åtgärder kan skogen befinna sig i ett yngre successionsstadium med stort inslag av yngre träd.

Naturtypen består av en fuktig till blöt skog som till vissa delar liknar svämlövskogen och svämädellövskogen, men till skillnad från dessa karakteriseras fältskiktet av typiska sumpväxter beroende på det mer eller mindre permanent höga vattenståndet. Övergången mot björklädd, skogsbevuxen myr kan vara diffus, men generellt är torvtäcket i lövsumpskogen tunt och består då av lövkärrs- och vasstorv. Till följd av den fuktiga marken står träden ofta på socklar, särskilt i äldre skog. Tuvbildningen kan vara stark, och vegetationen därför varierande med ris på tuvorna och avsaknad av vegetation i de blötaste delarna. I djup skugga blir fältskiktet glest.

Beskrivning av naturtypen i området

Lövsumpskog förekommer på flera av områdets öar, framför allt i de strandnära zonerna på Sundbyholmsön och Nysslingen (Södermanlands län) samt på Ridön (Västmanlands län). Olika bedömningar av översvämningspåverkan har gjorts i de berörda områdena.

Lövsumpskogarna översvämmas regelbundet, men i varierande utsträckning, i samband med högvatten i Mälaren. Vattenståndsvariationerna har dock minskat successivt under 1900-talet i och med Mälarens reglering, och är nu ganska små. De flesta lövsumpskogarna har vuxit upp på gamla strandängar.

Bevarandemål för naturtypen

Skogen består av olikåldrig, lövdominerad sumpskog med skuggiga förhållanden och hög luftfuktighet. Till dessa är en artrik flora och fauna knuten, med ett flertal typiska arter såsom rankstarr och stjärtmes.

Lövsumpskogarna präglas av naturliga processer och naturliga, småskaliga störningar, såsom åldrande, avdöende och hydrologiska fluktuationer. Det finns gamla träd, trädsocklar och rikligt med död ved i olika grovlekar och nedbrytningsfaser. Inväxande gran förekommer i liten utsträckning. Arealen lövsumpskog är minst 56 ha.

Näringsfattig bokskog (9110)

Definition av naturtyp

Naturtypen förekommer på sur podsolerad mark som är torr-frisk. Trädskiktets krontäckningsgrad är 30–100% och bok utgör minst 50% av grundytan. Inslag av andra lövträd, ofta ek, bergek och björk kan förekomma. Barrträdsinslag kan förekomma i boreonemoral zon men saknas normalt i nemoral zon. Endast enstaka exemplar av idegran förekommer.

Kvalitetskriterier: Skogen ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli naturskog eller likna naturskog med avseende på egenskaper och strukturer. Den kan ha påverkats av t.ex. plockhuggning, bete eller naturlig störning. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Om naturliga störningsprocesser eller skötselåtgärder i syfte att imitera sådana har påverkat området kan även områden i yngre successionsstadier ingå. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier.

Områden med stor artrikedom med avseende på rödlistade arter knutna till naturtypen kan klassas till näringsfattig bokskog även om ett naturskogstillstånd inte hunnit uppkomma efter ett kontinuitetsbrott.

Fältskikt kan saknas helt eller vara glest och bestå av kruståtel, örnbräken och blåbär. Skogen har ofta ett mäktigt förnalager av ofullständigt nedbrutna boklöv. Skogar med lång kontinuitet kan ha en väl utvecklad och artrik epifytflora av främst lavar. Längs västkusten kan

även för naturvärden värdefulla suboceaniska lavsamhällen vara del av naturtypen.

Beskrivning av naturtypen i området

Bok i tre bestånd på Sundbyholmsön. Bokarna är inte särskilt gamla, de äldsta är ca 100 år gamla och planterade. Bokarna hyser i dagsläget inga kända naturvärden, men kommer på sikt få naturvärden vartefter träden blir äldre och död ved skapas.

Bevarandemål för naturtypen

Den näringsfattiga bokskogen ska vara olikåldrig och ha inslag av gamla träd och död ved. Skogen ska växa på sur podsolerad mark med naturlig näringsstatus och ostörd hydrologi. Bok ska dominera i de övre trädskikten. Skogen ska ha naturskogskaraktär och hysa en hög biologisk mångfald av kärlväxter, mossor och lavar. Den ska präglas av småskaliga naturliga interna störningar och ibland av enstaka vindfällan eller insektsangrepp. Invasiva och främmande arter ska inte förekomma. Typiska arter, som t.ex. fällmossa, guldlockmossa och bokvårtlav, ska förekomma i skogen. Arealen näringsfattig bokskog är minst 6 ha.

Näringsfattig ekskog (9190)

Definition av naturtyp

Naturtypen förekommer på näringsfattiga sura och podsolerade sandiga jordar och morän som är torr-frisk och i vissa fall blöt. Trädskiktets krontäckningsgrad är 30–100%. Ek/avenbok och/eller bergek (tillsammans eller var för sig) utgör normalt minst 50% av grundytan, men lövdominerad naturskog med ned till 30% ek kan föras till naturtypen. Inslag av tall, björk, rönn och asp är vanliga.

Kvalitetskriterier: Skogen ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli naturskog eller likna naturskog med avseende på egenskaper och strukturer. Den kan ha påverkats av t.ex. plockhuggning, bete eller naturlig störning. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Om naturliga störningsprocesser eller skötselåtgärder i syfte att imitera sådana har påverkat området kan även områden i yngre successionsstadier ingå. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier.

Buskskiktet är glest, ofta med brakved och rönn. Hassel kan förekomma. Fältskiktet består av ris, gräs och lågörter. Lundflora saknas. Bottenskikt saknas oftast helt eller utgörs av ett mycket glest mosstäck.

Ibland är de näringsfattiga växtbetingelserna kombinerade med ett utsatt läge för vind- och saltpåverkan vilket kan medföra att så kallad krattskog

utbildas. I sådan skog är träden senvuxna, klena, lågväxta, tätväxande samt knotiga och vindpinade. Ett tidigare betestryck kan också ha bidragit till att forma träden.

Beskrivning av naturtypen i området

På Äspholmen, en udde på Sundbyholmsön, finns ett område med näringsfattig ekskog. Träden är här jämförelsevis senvuxna, lågvuxna och knotiga och är i det närmaste det man brukar kalla en krattskog. Det finns några grova, mycket knotiga ekar, men även träd av mindre dimensioner är gamla och det finns inslag av intressanta tickor även på dessa. Fältskiktet består till största del av gräs och lågörter. Bottenskiktet är mycket glest.

Bevarandemål för naturtypen

Den näringsfattiga ekskogen ska växa på näringsfattiga sura jordar med ostörd hydrologi och naturlig näringsstatus. Skogen ska ha naturskogskaraktär och hysa en hög biologisk mångfald av kärlväxter, mossor, lavar och svampar. Den ska också vara olikåldrig och ha inslag äldre träd och död ved. Naturtypen ska ha inslag av solbelysta gläntor som främjar en naturlig ekföryngring. De övre trädskikten ska domineras av ek och/eller avenbok. Andra vanliga trädslag är tall, björk, rönn och asp. Buskskiktet ska vara glest, ofta med brakved och rönn. Fältskiktet ska sakna lundflora och karaktäriseras av gräs- och risvegetation med inslag av lågörter. Invasiva och främmande arter ska inte förekomma. Typiskarter, som till exempel grov fjädermossa, guldlockmossa och bergslok, ska förekomma i området. Arealen näringsfattig ekskog uppgår till minst 8,5 ha.

Exempel på hot mot naturtyperna

En komplett lista över samtliga aktuella och potentiella hot mot naturtyperna är inte möjlig att upprätta. Här listas ett urval hot som i det här området bedömts som mest relevanta. I områdets reservatsföreskrifter råder förbud mot ett antal aktiviteter (i annat syfte än att uppfylla skötselplanen), bl.a. att bedriva skogsbruk i form av avverkning, röjning eller skogsodling i större delen av området, samt att bedriva täkt eller utföra annan mekanisk markbearbetning, varför dessa åtgärder inte tas upp som hot för området

Här listas olika typer av hot som i det här området bedömts som mest relevanta för naturtypen.

- **Läckage av näringsämnen från jordbruksmark, vägar m.m.**
Inom Mälarens avrinningsområde påverkar bevarandestatusen hos naturtypen *Naturligt näringsrika sjöar* (3150) negativt genom att det leder till eutrofiering (övergödning) av vattenmiljöer. En intensiv

växtodling i strandnära områden ökar också risken för erosion samt läckage av växtnäring och bekämpningsmedel

- **Onaturlig vattenståndsvariation i Mälaren**

Detta påverkar flera naturtyper och arter kopplade till Mälaren och dess strandområden. De vattenstandsregleringar av Mälaren som har praktiserats allt sedan 1940-talet har medfört ett utjämnat vattenstånd. Medelvattenståndet är i stort sett oförändrat, men såväl högvatten som lågvatten kan numera i hög grad undvikas. De utjämnade vattenstånden medför en minskad störning, inte minst från vågor och is, av strandmiljöerna vilket ger upphov till en snabbare tillväxt av strandzonen och en igenväxning i en accelererande takt. Detta innebär betydande förändringar av livsmiljön och för dess typiska arter som exempelvis trubbnate och kransslinga. För fiskarter som t ex abborre, gädda, sarv, mört, sutare, ruda, faren, braxen och björkna kan leken påverkas negativt.

- **Utsläpp av miljögifter**

Punktutsläpp av till exempel olja i samband med en fartygsolycka kan påverka bevarandetillståndet för naturtypen *Naturligt näringsrika sjöar* (3150) negativt.

- **Muddring**

Muddring, exempelvis av farleder och vid bryggor, kan påverka bevarandetillståndet för naturtypen *Naturligt näringsrika sjöar* (3150) negativt.

- **Förändrad eller bristfällig markskötsel**

Utebliven eller olämplig skötsel, exempelvis på grund av ändrad markanvändning, nedläggning av jordbruk, etc. är ogynnsamt för bevarandestatusen hos naturtyperna *Silikatgräsmarker* (6270), *Fuktängar* (6410) respektive *Trädklädda betesmarker* (9070). Framför allt gäller att kreatursbetet måste vara av tillräcklig omfattning. Ett felaktigt betestryck leder på sikt till en ogynnsam bevarandestatus för dessa livsmiljöers typiska arter. Ett för lågt betestryck resulterar i igenväxning. Tillskottsutfodring till betesdjuren ger indirekt näringstillförsel till marken och missgynnar den konkurrenssvaga florin, inklusive de typiska arterna. Användning av avmaskningsmedel som innehåller avermectin är negativ för den dynglevande insektsfaunan.

- **Brist på utvecklingsträd**

Brist på utveckling av gamla och grova träd medför att den trädklädda betesmarkens kontinuitet av grova träd riskerar att brytas. Detta får allvarliga följder för många av naturtypens typiska arter som är beroende av jätteträden.

- **Naturvärdesskadande skogsbruk**

Produktionsinriktat skogsbruk som föryngringsavverkning, gallring och röjning, i skogliga naturtyper leder till att naturtypen försvinner.

- **Främmande arter och invandrande gran.**

Främmande trädslag, tex lärk och gran konkurrerar med lövträden i naturtyperna *Nordlig ädellövskog* (9020), *Trädklädda betesmarker* (9070), *Näringsrik ekskog* (9160), *Näringsfattig bokskog* (9110) respektive *Lövsumpskog* (9080). I naturtypen *Taiga* (9010) kan gran behöva hållas efter i vissa bestånd med inslag av ädellövträd. Livsmiljöerna i naturtypen *Naturligt näringsrika sjöar* (3150) hotas också av främmande arter i form av exempelvis sjögull. Dessa kan därför behöva efterhållas för att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus hos respektive livsmiljö

Arternas ekologiska krav och bevarandemål

Läderbagge (*Osmoderma eremita*)

Artens ekologiska krav

Läderbaggen är knuten till äldre ihåliga lövträd med stora mängder mulm. I Sverige förekommer den främst i ek, men även i ask, lind, bok och andra träd som blir ihåliga. God solexponering påverkar mikroklimatet inne i hålträden.

Läderbaggen föredrar träd som står fristående eller halvöppet och det är sällan man ser arten i helt slutna bestånd.

Larven lever inne i stamhåligheternas mulm, där de gnager på den omgivande fastare döda veden. Arten kan stanna mycket länge i samma träd, vilket gör att stora mängder av de karaktäristiska ekskrementerna efter hand ansamlas inuti träden. Larvutvecklingen sträcker sig över två till fyra år. Förpuppningen sker under sommaren i en ganska fast kokong i stamhåligheterna. Den fullbildade skalbaggen lever upp till en månad och uppträder i juli och augusti inne i hålträden.

Arten gynnas av betesdrift och plockhuggning eller motsvarande ingrepp som håller trädskiktet glest och luckigt, med god möjlighet för ljuskrävande träd som ek att utveckla mulmträd och att föryngra sig.

Läderbagge har begränsad spridningsbenägenhet och de flesta individer stannar under hela sin livstid i det träd där de kläckts. Individer som förflyttar sig flera hundra meter mellan träd har iakttagits. Om avstånden är längre mellan lämpliga hålträd får isoleringseffekten stor betydelse för artens förekomstmönster.

Artens förekomst i området

Arten är funnen vid ädellövskogarna runt Fiskartorpet på Sundbyholmsön, samt i södra kanten av betesmarken vid Djurhagen på södra delen av Ridön.

Artens bevarandemål

Artens livsmiljö har delvis samma bevarandemål som naturtypen *Trädklädd betesmark* (9070). De gamla träden bevaras och lämnas kvar i största möjliga utsträckning. Artens livsmiljö ska bevaras i gynnsamt tillstånd, vilket innebär att det finns ihåliga, solbelysta ädellövträd med mulmbildning. Det bör även finnas halvöppna trädområden i anslutning till dessa mulmträd. Arten ska finnas i området regelbundet, men förekomsten kan variera naturligt mellan åren.

Smalgrynsnäcka (*Vertigo angustior*)

Artens ekologiska krav

Smalgrynsnäcka förekommer i ett brett spektrum av miljöer. Samtidigt är smalgrynsnäckan mycket specifik när det gäller valet av mikrohabitat; det gäller hela tiden att hitta rätt fuktighet och rätt struktur på förnan. Smalgrynsnäckan är kalkgynnad, särskilt tydligt märks det på de relativt fåtaliga inlandslokalerna.

Smalgrynsnäcka förekommer i flera olika typer av skog. Glesa askdominerade lövkärr är en prefererad miljö, där den företrädesvis återfinns i halvöppna partier, men arten förekommer även i relativt torr skog. På många av skogslokalerna hittar man den i branter och blockdominerade partier. På skogsdominerade lokaler är det viktigt att det finns träd vars löv erbjuder lättillgängliga kalkkällor i form av kalciumcitrat, som t.ex. lind, ask, lönn, hassel och sälg.

Smalgrynsnäckan accepterar ganska täta bestånd av starr. Förekomst av enstaka högre örter som t.ex. älgört och hampflockel är inget problem, men uppstår det täta bestånd av högväxta örter p.g.a. hög näringshalt brukar arten försvinna.

Mikrohabitatet är viktigt och smalgrynsnäckan förekommer främst i lucker, något fuktig förna. Den är starkt beroende av stabila förhållanden i markens förnaskikt och klarar inte översvämningar, däremot kortvarig översköljning och viss saltpåverkan (havsvatten som sprayar över lokalerna). Under torrare perioder söker den sig ner en liten bit i marken och uppehåller sig i det översta jordlagret. På alvar och i torrängsmiljöer hittar man den under torrtiden ofta i basen av tuvor.

Spridningsförmågan hos smalgrynsnäcka kan på goda grunder antas vara starkt begränsad. Spridning kan ske över ganska stora avstånd, men av allt att döma i mycket begränsad omfattning. Avståndet för normal

spridning torde ligga i storleksordning några få meter.
Långdistansspridning sker förmodligen främst via större däggdjur (t.ex. rådjur) och fåglar.

Artens förekomst i området

Smalgrynsnäcka återfinns på mindre öar längs strandkanten i naturtyperna Ädellövskog (9020) och lövdominerad Taiga (9010). Arten har påträffats på 11 lokaler i området. Ön Hatten i Södermanlands län som även är ett fågelskyddsområde är den enda lokal som inte klassats som naturtyp.

Artens bevarandemål

Smalgrynsnäckan skall även fortsättningsvis förekomma regelbundet i området. Artens livsmiljö dvs gammal lövskog längs stränderna på de mindre öarna ska bevaras i gynnsamt tillstånd.

Asp (*Leuciscus aspius*)

Artens ekologiska krav

Aspen är beroende av att kunna vandra upp i vattendrag för att leka, vilket den gör på våren under april-maj. Leken sker på lekplatser som karaktäriseras av strömmande väl syresatt vatten med förhållandevis hårda bottenar och ett tillräckligt djup, oftast 0,5–2 meter. Honan fäster rommen på sten, grus och vattenväxter såsom näckmossa (*Fontinalis* sp.). Rommen kläcker efter ca 2–3 veckor, beroende på vattentemperaturen. Det är väsentligt att lekbottenarna inte sätter igen av finpartikulärt material och/eller har en oönskad påväxt av trådalger. Ynglen driver nedströms och söker sig till lugnare områden för uppväxt.

Som ung lever aspen huvudsakligen på planktonorganismer, insektslarver och kräftdjur. Vid en längd av 20–30 cm övergår den så gott som helt till fiskföda. Det är dåligt känt hur länge och var ynglen uppehåller sig. Även var årsungarna, ett- och tvååriga individer uppehåller sig och har sin uppväxt är dåligt kartlagt. Det är t.ex. mycket ovanligt med observationer av asp som är mindre än 30 cm långd.

Denna kunskapslucka innebär att det inte är känt vid vilket stadium årsklasserna dimensioneras och vilken period och därmed habitat som är begränsande för arten. Vuxen asp uppträder pelagiskt i sjöarna såväl i ytskiktet som på relativt stora djup.

Artens förekomst i området och dess lekmiljöer i anslutande vattendrag

För aspen som förekommer i området finns gott om lekområden i Svartån (Västmanlands län). Lekmiljöer för asp finns även i Torshällaån Eksågsån och Räcksta å (Södermanlands län). I modern tid har aspen övergett lekmiljöerna i Torshällaån, Eskilstunaån och Eksågsån och leker

numera endast i Räckstaån på Södermanlandssidan. I dagsläget är kunskapen om aspens vandringsmönster begränsad. Studier har dock påbörjats som indikerar att vissa aspindivider rör sig över stora ytor i Mälaren. Asparna från Ridöarkipelagen och Ridö- Sundbyholmsarkipelagen södra kan därmed sannolikt även uppsöka andra målarmynnande åar för lek. Studien undersöker också hur nedströmsvandringen via faunapassagerna i Svartån fungerar vilket är en viktig aspekt för en fungerande fiskvandring.

En av de åar som Länsstyrelsen har kännedom om att asp vandrar upp i för lek är Svartån. I Svartån har dammen vid Turbinbron i centrala Västerås länge varit det nedersta vandringshindret. Idag finns en 180 meter lång faunapassage vid Turbinbron som gör att fisk kan vandra upp i ån. Det har även visat sig att asplek förekommer i fiskvägen.

Uppströms Turbinbron finns ytterligare en fiskväg vid Falkenbergsska kvarnen och lite längre upp i ån har en dammutrivning nyligen utförts vid Åkesta kvarn. Nu när faunapassagen vid Falkenbergsska är klar kan fisk vandra från Svartåns mynning i Mälaren och upp till Forsby som är ett vandringshinder. Det innebär att totalt 11 800 m² lekområden har blivit tillgängliga för asp. Lekmiljöer med potential för asp finns även nedströms kraftverksdammen i Skultuna. Det största lekområdet är beläget vid bruksmuseet i Skultuna och har en yta på 12 500 m². Mellan Forsby och Skultuna finns flera vandringshinder som gör att lekområdet inte kan nås.

I nedre delen av Torshällaån finns en 125 meter lång strömsträcka med en yta på 4400 m². Detta område är en historisk känd lekplats för asp från Mälaren. Längre uppströms, i anslutning till Eskilstuna, finns strömmande områden på totalt 3 100 m² som identifierats som potentiella lekmiljöer. I Eksågsån (nära mynningen till Mälaren) finns en 50 meter lång strömsträcka som aspen tidigare använt som lekplats. Längre upp i ån finns fyra strömsträckor på totalt 2040 m² som identifierats som potentiella lekmiljöer för asp. Det finns vandringshinder som gör att lekmiljöerna i dagsläget inte kan nås i Torshällaån och Eksågsån.

Artens bevarandemål

Aspens livsmiljö i Ridöarkipelagen och Ridö- Sundbyholmsarkipelagen södra har samma bevarandemål som naturtypen *Naturligt näringsrika sjöar* (3150). Målet är att aspen ska förekomma i området både pelagiskt som vuxen fisk och mer strandnära under uppväxtåren, samt att populationens storlek ökar mot dess ekologiska potential genom att föryngring sker i stora delar av Svartåns, Torshällaåns och Eksågsåns strömsträckor.

Artens koppling till vattenförvaltningens bedömningsgrunder

Bevarandemålet om att populationen av asp ska öka mot dess ekologiska potential innebär att kvalitetsfaktorerna konnektivitet och morfologiskt tillstånd enligt Havs- och vattenmyndighetens bedömningsgrunder behöver uppnå minst god status i berörda vattenförekomster i Svartån, Torshällaån och Eksågsån.

Fria vandringsvägar är en viktig faktor för att säkerställa aspbeståndet i området. Åtgärder som möjliggör upp- och nedströms vandring och säkerställer återvandring till Mälaren bidrar till att öka populationens storlek mot dess ekologiska potential.

Citronfläckad kärrtrolslända (*Leucorrhinia pectoralis*)

Artens ekologiska krav

Citronfläckad kärrtrolslända lever i vegetationsrika dammar, myrgölar, mindre sjöar och i deltaområden, samt i tätt bevuxna vikar av större sjöar. Förekomst av öppna vattenytor är nödvändigt under äggläggningen. Frånvaro av fisk är gynnsamt. Larven förekommer i strandnära vatten där den lever som rovdjur på vatteninsekter och kräftdjur.

Artens förekomst i området

Arten har påträffats vid två olika lokaler på Ridön, Sävholmssundet och Torpstadssundet.

Artens bevarandemål

Den citronfläckade kärrtrolsländan skall även fortsättningsvis förekomma regelbundet i området, men förekomsten kan variera naturligt mellan åren. Artens livsmiljö har delvis samma bevarandemål som naturtyperna *Fuktängar* (6410) och *Naturligt näringsrika sjöar* (3150).

Rördrom (*Botaurus stellaris*) och Brun kärrhök (*Circus aeruginosus*)

Rördrommens ekologiska krav

Rördrommen kräver grunda slättsjöar med täta vassbestånd (1–10 ha) och med god tillgång på fisk, grodor och vatteninsekter. Reviret under häckningstid omfattar normalt 20–40 ha. Arten är polygyn (hannen parar sig med flera honor), vilket medför att hannarna under häckningstid kan förflytta sig över större områden och mellan olika sjöar. Rördrommen övervintrar i Västeuropa och enstaka individer finns kvar i södra Sverige hela vintern.

Den bruna kärrhökens ekologiska krav

Den bruna kärrhöken är starkt knuten till vassrika eutrofa slättsjöar, men finns även i andra typer av sjöar. En förutsättning för häckning är att det finns tillgång på tät gammal vass eller liknande vegetation att bygga boet i. Arten kräver tillgång på lämpliga bytesdjur vid häckningslokalen och i dess omgivning. Dess jaktutflykter över åkermark kan utsträckas åtskilliga kilometer från boplatserna. Födan utgörs av sorkar, grodor, fågelungar etc., ibland även ägg, fisk och kadaver. Under häckningstiden jagar bruna kärrhöken över arealer i storleksordningen 10–30 km². Arten övervintrar i Medelhavsländerna och i tropiska Afrika.

Arternas förekomst i området

Rördrommen förekommer med 2–3 par runt Ridön och ytterligare 1–3 par i Södermanlands läns del av området. Brun kärrhök är sällan inventerad heltäckande i området. Arten har dock noterats vid flera platser på Ridön.

Arternas bevarandemål

Båda arterna förekommer i området. Arternas livsmiljö har delvis samma bevarandemål som naturtypen *Naturligt näringsrika sjöar* (3150). Vassbältet i området skall ha sådan utformning att det finns lämpliga boplatser för både rördrom och brun kärrhök.

Bivråk (*Pernis apivorus*)

Artens ekologiska krav

Bivråken häckar med de högsta tätheterna i högproduktiva skogsområden. I södra Sverige är den optimala miljön ett småbrutet blandskogslandskap i närheten av en sjö eller något vattendrag. Äldre och luckrika skogsbestånd, gärna omväxlande med naturbetesmarker och med ett stort inslag av bryn, gynnar förekomsten av getingar vars larver bivråken föder upp sina ungar med. Äldre skog, rik på lövträd och med närhet till fuktskog, kärr och andra våtmarker, är fördelaktigt under försommaren då de gamla fåglarna till stor del livnär sig på småfågelungar (bl.a. trastar), men även av grodor och troligen till viss del även av humlelarver och puppor. I äldre tid torde kombinationen av fuktskog, skogsbyte och hagmarker ha utgjort mycket viktiga miljöer.

Aktivitetsområdena är normalt mycket stora; under försommaren födosöker de gamla fåglarna mestadels inne i skogarna inom en areal av cirka 25–50 km². Under senare delen av sommaren födosöker fåglarna över betydligt större ytor, i många fall upp emot eller över 100 km², varvid getingrika lokaler besöks av bivråkar från ett flertal revir. Bivråken övervintrar i tropiska Västafrika, norr om Ekvatorn

Artens förekomst i området

Bivråken är sällan inventerad heltäckande i området. Arten har dock noterats vid flera platser.

Artens bevarandemål

Bivråkens livsmiljö har samma bevarandemål som naturtyperna i området. Arten ska häcka i området, men förekomsten kan variera naturligt mellan åren.

Havsörn (*Haliaeetus albicilla*) och Fiskgjuse (*Pandion haliaetus*)

Havsörnens ekologiska krav

Havsörnen är till stor del knuten till vatten för sitt näringssök (havsmiljö, större insjöar, älvar, vattenmagasin). Under häckningssäsongen är fisk den dominerande födan, men den tar även fågel och medelstora däggdjur. Övriga delar av året domineras födan av fågel och fisk, där andelen kadaver är förhållandevis stor.

Havsörnen bygger stora, omfångsrika och tunga bon och kräver därför kraftiga träd (i första hand tall) för boets placering. Botrådets medelålder längs ostkusten är minst 160 år och i Lappland 350 år. Den är mycket störningskänslig vid boplatsen. Arten jagar över arealer i storleksordningen 50–200 km². De köns mogna, etablerade örnarna är i huvudsak stannfåglar. Ungfåglarna rör sig över betydande områden under de första levnadsåren, men förhållandevis få lämnar landet. När örnarna blir köns mogna och etablerar sig vid 4–5 års ålder sker detta i allmänhet i närheten av uppfödningplatsen.

Fiskgjusens ekologiska krav

Fiskgjusen är helt beroende av tillgång till öppet vatten inom sitt hemområde (havsmiljö, insjöar, älvar, åar) eftersom födan nästan uteslutande består av fisk. Den fångar endast ytligt gående fisk, ned till maximalt en halv meters djup. Fiskgjusen fiskar i såväl eutrofa som oligotrofa sjöar liksom i större vattendrag och i grundare kustområden. Jaktframgången kan dock minska avsevärt om vattnet är alltför grumligt. I områden med enbart oligotrofa sjöar kan sämre tillgång på fisk medföra lägre reproduktion bl.a. beroende på att gjusarna måste jaga över större arealer (längre bort från boplatsen). Fiskgjusen är beroende av lämpliga träd för sitt bobygge. Det vanligaste trädslaget är tall (≥90 %), där det stora risboet byggs i toppen av plattkronade, kraftiga träd, så att utsikt fås över omgivningen. Enstaka bon kan placeras i kraftledningsstolpar, stora torn eller på stora stenar i sjöar och vattendrag. Fiskgjusen är ofta störningskänslig vid boplatsen. Fiskgjusen kan jaga upp till någon mil från boplatsen. Flyttar mellan Sverige och Västafrika söder om Sahara.

Arternas förekomst i området

Minst ett par havsörn häckar i området. Därutöver tillkommer ett antal vintergäster. Häckningar av 15–20 par av fiskgjusar konstateras årligen. År 2005 skedde en tredjedel av dessa häckningar i granar.

Arternas bevarandemål

Livsmiljön för arterna fiskgjuse och havsörn har samma bevarandemål som naturtypen *Naturligt näringsrika sjöar* (3150). Lämpliga boträd, d.v.s. gamla grova tallar men även granar framför allt i strandnära lägen, ska finnas. Arten ska häcka i området, men förekomsten kan variera naturligt mellan åren.

Fisktärna (*Sterna hirundo*)

Artens ekologiska krav

Fisktärnan behöver tillgång på fiskrika sjöar och/eller grunda kustområden samt störningsfria häckningsplatser. För att större kolonier skall kunna etableras krävs rovdjursfria områden; framför allt mink och räv bör hindras att nå häckningsplatserna. Under häckningen födosöker fisktärnorna inom ett område i storleksordningen 1–5 km². De nordiska fisktärnorna övervintrar huvudsakligen längs kuststräckan mellan Västafrika och Godahoppsudden.

Artens förekomst i området

Fisktärnan häckar kolonivis på skär och holmar i området, men i starkt varierande antal och vilka skär de häckar på. Ett av fågelskyddsområdena i området, Tallgås, har tex inventerats 7 år under perioden 2005–2022 och då har antalet häckande individer varierat mellan 2 och 150. Totalt sett finns det ca 14 mindre öar i området där fisktärna regelbundet häckar.

Artens bevarandemål

De flesta år finns minst 4 kolonier av fisktärna i området, men förekomsten kan variera mellan skären i området. Det ska inom reservatet finnas minst 10 skär som är lämpliga för fisktärna och där arten regelbundet häckar. På bilaga 3 har de små öar som i skötselplanen för naturreservatet angetts ingå i skötselområdet "småöar" markerats.

Spillkråka (*Dryocopus martius*)

Artens ekologiska krav

Arten behöver tillgång på lämplig föda i form av vedlevande insekter och myror. Spillkråkan födosöker ofta lågt i träd, på stubbar m.m., gärna i rotrötad gran efter hästmyror. Den behöver dessutom lämpliga häckningsplatser, främst i form av grov asp, tall eller bok. I södra och mellersta Sverige råder ingen uttalad brist på lämpliga häckningsträd.

För att spillkråkan skall häcka måste stamdiametern i brösthöjd överstiga 30 cm för asp och 40 cm för tall. Medelåldern på utnyttjade tallar är i Småland 115 år, Uppland 170 år, Dalarna 187 år och i Gästrikland 239 år.

Spillkråkan är något av en nyckelart i boreala och nemoboreala skogsekosystem genom att den årligen producerar ett stort antal bohål lämpliga för större hålhäckande fåglar och däggdjur som inte själva förmår mejsla ut sitt bo.

Spillkråkan är en stannfågel som under sommarhalvåret i södra Sverige födosöker över arealer i storleksordningen 100–1000 ha. Vintertid rör sig arten över större områden.

Artens förekomst i området

Spillkråkan är sällan inventerad heltäckande i området. Arten har dock noterats vid flera platser.

Artens bevarandemål

Spillkråka förekommer i området. Artens livsmiljö har delvis samma bevarandemål som de skogliga naturtyperna i området, men förekommer framför allt i naturtyperna *Taiga* (9010) och *Näringsrik granskog* (9050). Arten skall även fortsättningsvis förekomma regelbundet eller häcka i området, men förekomsten kan variera naturligt mellan åren.

Törnskata (*Lanius collurio*)

Artens ekologiska krav

Törnskatan behöver tillgång på öppna marker (främst jordbruksmark, men även kalhyggen) med rik insektsförekomst på varma, solbelysta lokaler. Häckningslokalerna bör ha god tillgång på attraktiva insektsmiljöer i form av blommande och bärande buskar (t.ex. nypon, slån eller björnbär) i kombination med öppna partier, t.ex. kortbetade gräsytor. På jordbruksmark föredrar törnskatan en mosaik av betade och mindre hårt betade ytor där artdiversiteten för växter och insekter är hög. Optimala hyggen för törnskatan karaktäriseras av hyggen utan fröträd och/eller högskärmar, d.v.s. den gamla typen av hyggen. Generellt får törnskatan fler ungar på hyggen än på jordbruksmark beroende på lägre predation. Törnskatan föredrar hyggen som planteras med gran. Dessa nyttjas till cirka 15 år efter planteringen.

Arten hävdar revir och rör sig då inom ett område i storleksordningen 5 ha. Törnskatan övervintrar i tropiska östra och södra Afrika.

Artens förekomst i området

Lämpliga törnskatemarken finns spridda i området.

Artens bevarandemål

Det förekommer häckande par av törnskata i området. Med hänsyn till törnskata och bivråk skall rika insektsbiotoper bibehållas eller förbättras i området. Detta innebär bl.a. att skogsbrynen i området skall ha goda (förbättrade) insektsförutsättningar, dvs. flikiga strukturer och rikligt med blommande buskar. Befintliga buskmarker som inte utgör igenväxning av någon Natura 2000-naturtyp skall bevaras och inte växa igen.

Exempel på hot mot arterna

En komplett lista över samtliga aktuella och potentiella hot mot arterna är inte möjlig att upprätta. De hot mot naturtyperna som presenterats tidigare i bevarandeplanen, kan i de flesta fall även betraktas som hot mot arterna. Här nedan listas ytterligare, mer artspecifika exempel på vad som ingår i hotbilden.

- **Vandringshinder i närliggande vattendrag**
Onaturliga vandringshinder finns bl.a. i Svartån, Eksågsån och Torshällaån. Här hindras aspen från sin naturliga lekvandring och möjligheten att reproducera sig blir begränsad.
- **Reglering i närliggande vattendrag**
Reglering av dammar/bortledning av vatten för kraftproduktion vid de nederst belägna dammarna i Svartån, Eksågsån och Torshällaån påverkar den naturliga flödesvariationen och kan begränsa lekmöjligheterna för asp, som på grund av sin storlek kräver relativt djupt vatten för sin lek (> 0,5 m).
- **Fysiska ingrepp i aspens lek- och uppväxtmiljöer**
Rensning/muddring/exploatering av aspens lekåar och uppväxtmiljöer. Det råder kunskapsbrist avseende de första levnadsåren för asp. Det finns stor risk att de uppväxtmiljöer som aspen nyttjar redan har utsatts för och fortfarande utsatts för fysiska ingrepp som förstör de strukturer som arten är beroende av. Detta gäller både lugnare miljöer i vattendragen nedströms lekplatserna, och strandområden i Mälaren, som sannolikt utgör viktiga uppväxtmiljöer. Dessa miljöer är dåligt kartlagda och riskerar att påverkas negativt eftersom man inte vet var de finns och därför inte kan visa nödvändig hänsyn.
- **Fysiska ingrepp som exempelvis uträtning av åsträckor, rensning av diken samt muddring** kan medföra att näringsbelastat och grumligt vatten förs ut i sjöar och vattendrag med ökad slambildning och försämrade syreförhållanden på botten som följd, vilket i sin tur kan leda till förlust av lek- och uppväxtområden för asp.
- **Intensivt fiske**
Alltför intensivt fiske kan försvaga aspbestånden.

- **Punktutsläpp av miljögifter**
Punktutsläpp av exempelvis olja vid en fartygsolycka kan drabba asp negativt. Likaså kan fågelarter som hämtar sin föda huvudsakligen i vattenmiljön drabbas: rördrom, havsörn, brun kärrhök, fiskgjuse och fisktärna.
- **Störning i fåglars häckningsmiljöer**
Störning på häckande havsörn, fiskgjuse och fisktärna på grund av fiske i omedelbar närhet av boplatser, fler fritidsbåtar, vattenskotrar, snöskotrar, ökat friluftsliv, bad, kanoting, etc. kan vara ett problem.
- **Störande jakt**
Jakt på exempelvis gäss och änder kan medföra en störning på de fågeldirektivarter som nämns i denna bevarandeplan.
- **Utebliven hävd**
Igenväxning av hagmarker genom utebliven hävd är ett hot mot törnskatan. Törnskatans förekomst är kopplad till rik insektsförekomst som i sin tur är kopplad till hög artrikedom av blommande växter.

Bedömt bevarandetillstånd

Vatten

Trots att tillförseln av kväve och fosfor har minskat betydligt sedan 60-talet är den här delen av Mälaren fortfarande att betrakta som mer näringsrik än vad som är naturligt. Vattnet bedöms därför ha ogynnsam bevarandestatus. I huvudsak är det övergödning som ligger bakom denna bedömning. Framför allt påverkas vattnet av att fosfor tillförs från jordbruk och enskilda avlopp i avrinningsområdet. Detta påverkar områdets vattenvegetation påtagligt och näringsgynnade arter förekommer i större utsträckning än vad som är naturligt. Även fiskfaunans sammansättning påverkas av att vattnet är övergött. Det förekommer rikligt med karpstad fisk. Detta medför att växtplankton gynnas och resulterar i årliga blomningar.

Bete

Gräsmarkerna i området är generellt sett hävdade och igenväxningsvegetation förekommer i liten utsträckning. Bevarandestatusen bedöms sammantaget vara gynnsam för de hävdade naturtyperna (trädklädd betesmark, fuktäng och silikatgräsmarker).

Skog

De skogliga naturtyperna har i varierande utsträckning påverkats av plockhuggning, vedhuggning och bete. Barrdominerad naturskog saknas i området och taigan har låg andel död ved och gamla träd, främst på

grund av tidigare skogsbruk. Taiga bedöms därför ha en ogynnsam bevarandestatus. Områdets naturvärden finns främst i ädellövskogarna och dessa bedöms sammantaget ha en gynnsam bevarandestatus. Flertalet av övriga lövskogar har inte bedömts ha en gynnsam bevarandestatus men hyser ändå många krävande arter och även bland utvecklingsmarken finns många skogar med höga naturvärden knutna till gamla träd och fuktiga miljöer.

Genom manuella åtgärder som ringbarkning och fällning av träd i lövdominerade skogar har mängden död ved ökat samtidigt som lövträd gynnsats genom ökad solinstrålning och minskad konkurrens av gran. Åtgärderna har förbättrat bevarandestatusen i dessa skogar, men dessa skogar bedöms trots detta vara alltför unga för att ha gynnsam bevarandestatus. Större delen av områdets skogar har därmed ogynnsam bevarandestatus.

Arter

Det finns en mängd, för de olika naturtyperna typiska, arter i området, och för majoriteten av dessa bedöms bevarandestatusen som gynnsam. Bevarandestatusen för de utpekade direktivarterna har behandlats mer ingående under 2.8 Arternas ekologiska krav och bevarandemål. För många arter har i Tabell 2 & 3 status "osäker" angetts, beroende på att kunskapsunderlaget är för dåligt för att en säker bedömning ska kunna göras.

Fisken asp

Det är svårt att utifrån dagens kunskap bedöma aspens bevarandestatus i Mälaren men eftersom det råder brist på lekmiljöer i anslutning till Mälaren har bevarandetillståndet bedömts vara ogynnsamt. Dessutom förekommer eventuellt genetiskt skilda delpopulationer inom Mälaren som sinsemellan kan ha olika bevarandestatus. Yrkesfiskarna i Mälaren får ofta asp som bifångst, vilket i och för sig är intressant information, men som ger en begränsad bild av aspens populationsstruktur. Tyvärr finns ingen övervakning av aspen i Mälaren som kan ge ett bättre svar.

Bevarandeåtgärder

Ridö- Sundbyholmsarkipelagen skyddas idag som naturreservat. Reservatsföreskrifterna och genomförande av de skötselåtgärder som anges i skötselplanen är tillsammans med tillståndsplikten för Natura 2000-områdena i stort tillräckliga för att uppfylla bevarandemålen inom området. Ett formellt skydd av skogen saknas för mindre områden i Södermanlands län (fastigheten Lövgård 5:1). Länsstyrelsen bedömer dock att tillståndsplikten för skogliga åtgärder utgör en tillräcklig reglering av skogliga åtgärder i området. Skötselområdena i

skötselplanekartan bör uppdateras så att de bättre korrelerar med naturtyperna i området.

Den viktigaste skötselåtgärden i området för att klara bevarandemålen är att säkerställa en god hävd på områdets betesmarker. Området omfattas av EU:s miljöersättningar för betesmarker och slåtterängar, vilket idag bedöms som en tillräcklig bevarandeåtgärd. Inom miljöersättningen föreskrivs bl.a. att marken skall hållas fri från träd och buskar av igenväxningskaraktär samt vara väl avbetad vid säsongens slut. Även tillskottsutfodring och sambetning med gödslade marker regleras i miljöersättningens åtagandeplan. I händelse av att miljöersättningen ändras eller övergår till någon annan form som motsvarar dagens stöd bör nya avtal tecknas. Om miljöersättningen skulle upphöra bör ett skötselavtal mellan brukare och naturvårdsförvaltaren tecknas för att säkerställa att bevarandeplanens mål uppnås.

EU:s vattendirektiv utgör grunden för Sveriges arbete med vattenförvaltning. Målet med arbetet är att sjöar, vattendrag och grundvatten ska uppnå god ekologisk och kemisk status. Arbetet pågår i sexårscykler, där länsstyrelserna regelbundet bedömer tillståndet i sjöar, vattendrag och grundvatten. Detta för att avgöra vilka vatten som har tillräckligt bra kvalitet och vilka som inte har det. Arbetet sammanfattas i en förvaltningsplan. De vatten som inte uppnår miljö kvalitetskraven om god ekologisk och kemisk status tas upp i ett åtgärdsprogram. I åtgärdsprogrammet beskrivs de åtgärder som behöver genomföras för att dessa vatten ska kunna nå god ekologisk och kemisk status. Om föreslagna åtgärder i Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram genomförs, kommer också gynnsam bevarandestatus att kunna uppnås i Mälaren. I åtgärdsprogrammen som berör Mälarens avrinningsområde beskrivs anges en rad förslag på åtgärder. För att minska näringstillförseln till Mälaren och därmed på sikt minska övergödningen i Mälaren behöver utsläpp från jordbruksmark och avlopp från enskilda och allmänna avloppsanläggningar minska. I jordbruksmark kan detta framför allt ske genom anläggande av fosfordammar, anpassade skydds zoner, anpassad spridning av stallgödsel samt strukturkalkning. Vid reningsverk kan detta ske genom fosforåtgärd vid bräddning av avloppsvatten, samt förbättrad rening.

För bevarandet av fisken asp i området är det viktigt att arbeta för att åstadkomma fria vandringsvägar i de vattendrag som mynnar i Mälaren. I den här delen av Mälaren gäller det främst Svartån (vattenförekomsten WA28658403) samt Torshällaån och Eksågsån (vattenförekomsterna WA35637530 och WA97607691).

Turbinbron i centrala Västerås var tidigare det nedersta vandringshindret i Svartån. Idag är dammen vid Turbinbron åtgärdad. Faunapassagen består av en cirka 180 meter lång strömsträcka. En

undervattenskamera med fiskräknare används för att följa upp vilka fiskarter som använder passagen. Kameran har sedan faunapassagen invigdes registrerat flera rödlistade och ovanliga fiskarter såsom asp, flodnejonöga och ål. Vid Falkenbergsska kvarnen finns idag ytterligare en faunapassage. Lite längre upp i ån, vid Åkesta kvarn, har en dammutrivning nyligen utförts.

För att strömsträckorna i Svartån, Torshällaån och Eksågsån ska kunna tillgängliggöras som lekplatser för asp och för att fria vandringsvägar såväl uppströms som nedströms krävs åtgärder vid berörda dammar. I Svartåns nedre del är rensningsgraden också hög och därmed finns stora behov av att arbeta med biotopvård på de strömsträckor som identifierats som potentiella lekmiljöer för asp. För att reproduktionen av asp ska fungera måste nedtransporten av utlekt asp till Mälaren säkerställas. Man måste dessutom säkerställa att de lekmiljöer som finns har så naturliga och oreglerade flöden som möjligt. Om detta sker finns goda möjligheter att nå bevarandemålet för aspen i området.

Uppföljning

De mål som har angetts i bevarandeplanen ska följas upp. Bevarandemålen kommer att följas upp med olika tidsintervall beroende på vilken naturtyp eller art som berörs. Uppföljningen kommer framför allt att ske i skötselkrävande objekt. Naturtyper som inte är skötselkrävande kommer att följas upp där Länsstyrelsen anser det särskilt motiverat, samt i ett mindre antal objekt som ingår i den nationella uppföljningen av Natura 2000.

När det gäller uppföljning av asp i området är yrkesfiskarnas bifångster av asp i Mälaren intressant information. Då det råder stora osäkerheter om aspens populationsstorlek och bevarandestatus i området är det emellertid angeläget att genomföra riktade aspinventeringar.

Kartläggning av uppväxtområden för yngre aspar behöver ske i Mälaren. Det är även angeläget att undersöka förhållandena i angränsande vattendrag då dessa är avgörande för aspens bevarandestatus i området. Aspromsinventeringar bör ske på kända leklokaler i Svartån, Torshällaån och Eksågsån för att få en bild av hur omfattande reproduktionen av asp till Mälaren är. Slutligen är det önskvärt att kartlägga utbredningsområdet hos lekpopulationen av asp i området samt ev. homingbeteende, vilket man kan göra med hjälp av märkningsstudier.

Referenser

Kyrkander T., Bertilsson A. & Örnberg J. 2011. *Makrofytter i Mälaren*. Länsstyrelsen i Västmanlands län.

Olsson A. 2008. *Submersa makrofyter i Mälaren 2006*. Basinventering Natura 2000 samt miljöövervakning. Melica.

Länsstyrelsen i Västmanlands län 1997. *Revidering av beslut för naturreservatet Ridö-Sundbyholmsarkipelagen i Västerås, Eskilstuna och Strängnäs kommun*. Beslut 2007-05-20, dnr 511-8689-05, 511-10362-2007.

Länsstyrelsen i Västmanlands län 2016. *Bevarandeplan för Natura 2000-område Ridöarkipelagen SE0250008 och Ridö-Sundbyholmsarkipelagen södra SE0220077*. Beslut 2017-12-14, dnr 511-2952-16.

Länsstyrelsen i Södermanlands län 2012. *Upphävande av och beslut om föreskrift inom fastigheten Lövgård 5:1 i naturreservatet Ridö-Sundbyholmsarkipelagen, Eskilstuna kommun*. Beslut 2012-11-23, dnr 511-5280-2011.

Länsstyrelsen i Södermanlands län 2020. *Asp (Leuciscus aspius) i Södermanlands län 2018–2019, inventering av lek- och uppväxtlokaler*. Rapport 2020:04

Länsstyrelsen i Uppsala län 2009. Svensson L. *Fria vandringsvägar för Mälar- och Hjälmarsmynnande vattendrag*. Länsstyrelsen i Uppsala läns meddelandeserie 2009:06

Naturvårdsverket. Kartverket Skyddad natur, <https://skyddadnatur.naturvar dsverket.se>.

Naturvårdsverket. *Vägledning om Natura 2000*, <https://www.naturvardsverket.se/vagledning-och-stod/skyddad-natur/natura-2000-i-sverige>.

Rikets allmänna kartverk. Ekonomiska kartan, skala 1:10 000.

SLU Artdatabanken. Artfakta, <https://artfakta.se/artbestamning>.

SLU Artdatabanken. Artportalen, <https://www.artportalen.se>.

SVT. *Mycket fisk och rödlistade aspen har lekt i strömmen*, <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/vastmanland/den-har-fungerat-over-forvantan>

Västerås stad. *Start för faunapassagen vid Falkenbergsska kvarnen*, <https://www.vasteras.se/nyheter/nyheter/2022-06-29-start-for-faunapassagen-vid-falkenbergsska-kvarnen.html>

Bilagor

Bilaga 1. Översiktskarta

Bilaga 2a. Naturtypskarta, norra delen

Bilaga 2b. Naturtypskarta, västra delen

Bilaga 2c. Naturtypskarta, östra delen

Bilaga 2d. Naturtypskarta, södra delen

Bilaga 3. Karta över fågelskär

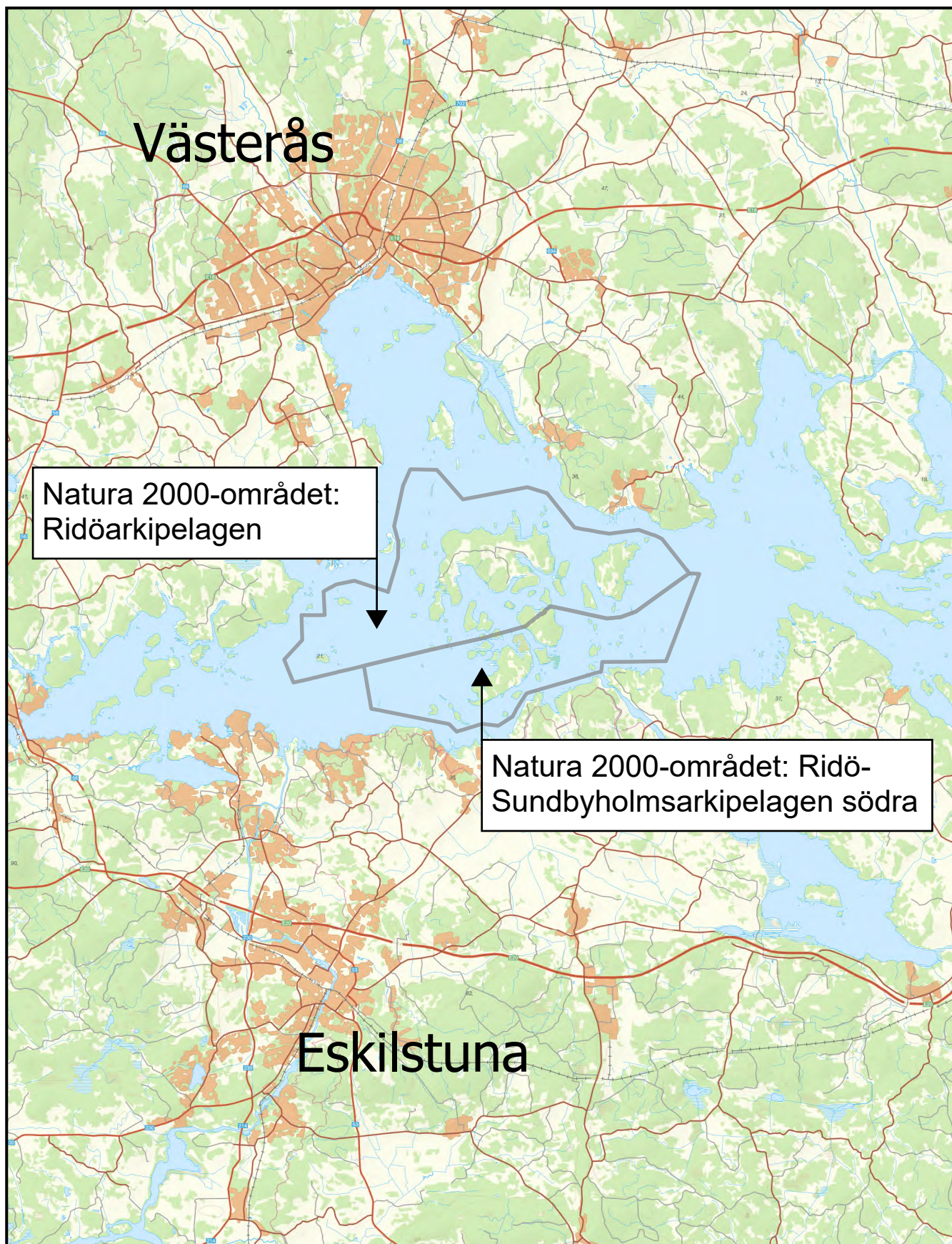
Länsstyrelsen
Västmanlands län

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

www.lansstyrelsen.se/vastmanland

www.lansstyrelsen.se/sodermanland

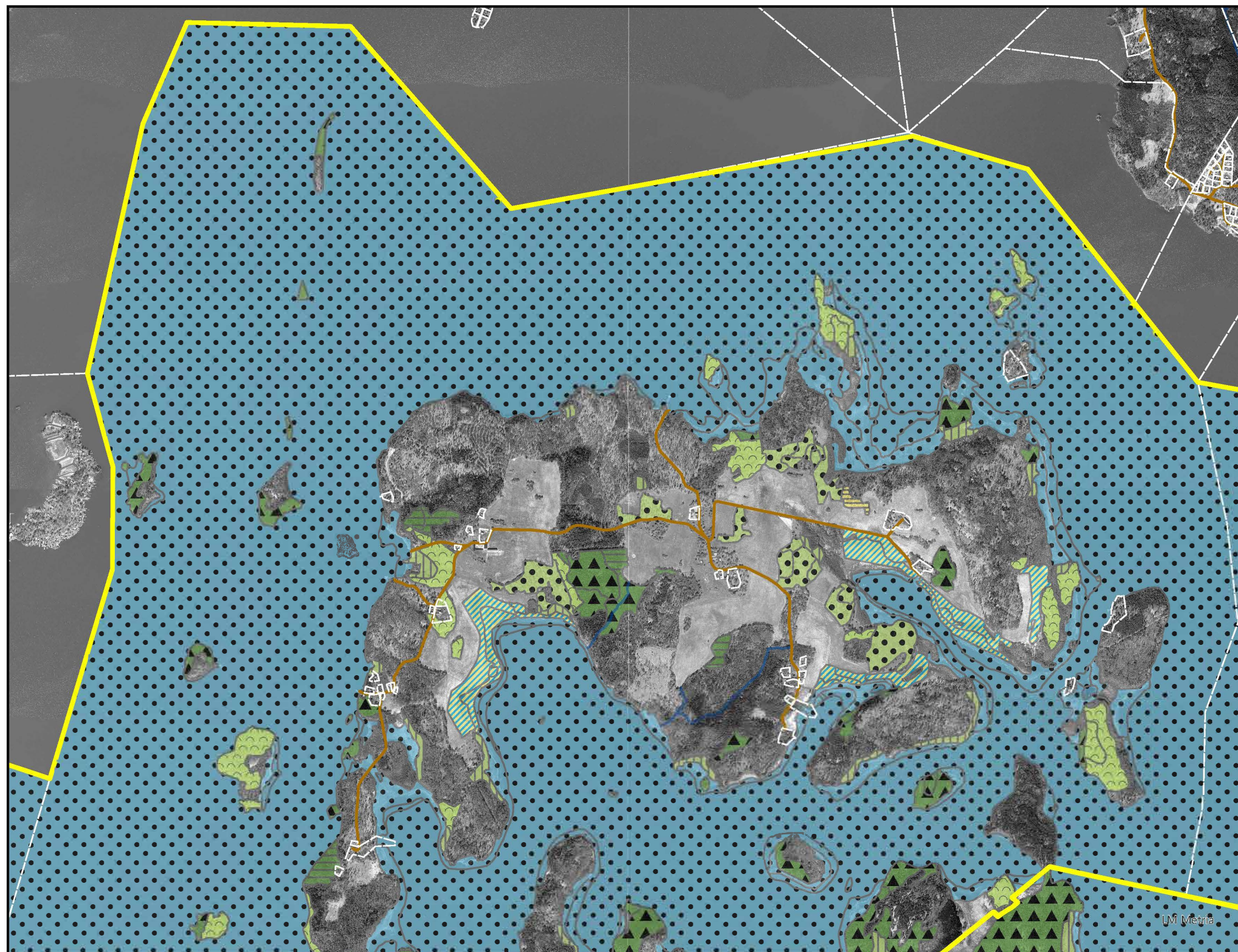

Länsstyrelsen
Västmanlands län

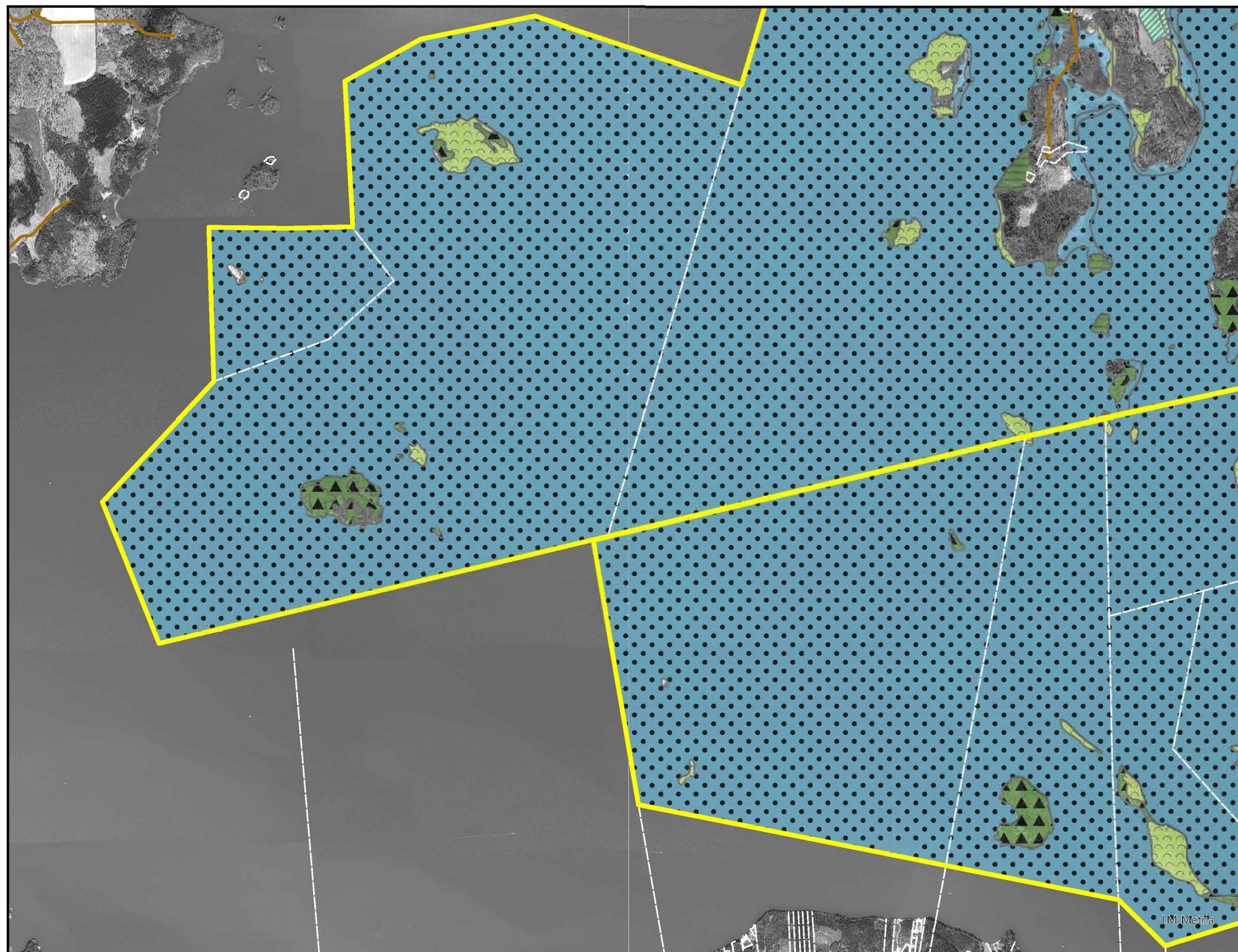
Ridöarkipelagen SE0250008 och Ridö-Sundbyholmsarkipelagen södra SE0220077 (norra delen)

Bilaga 2a
Karta tillhörande Länsstyrelsens
bevarandeplan
Dnr 511-6431-2022
(Västmanlands län) och
511-590-2023 (Södermanlands
län), 2025-06-24

Ridöarkipelagen SE0250008 och Ridö-Sundbyholmsarkipelagen södra SE0220077 (västra delen)

Bilaga 2b
Karta tillhörande Länsstyrelsens
bevarandeplan
Dnr 511-6431-2022 och
511-590-2023, 2025-06-24

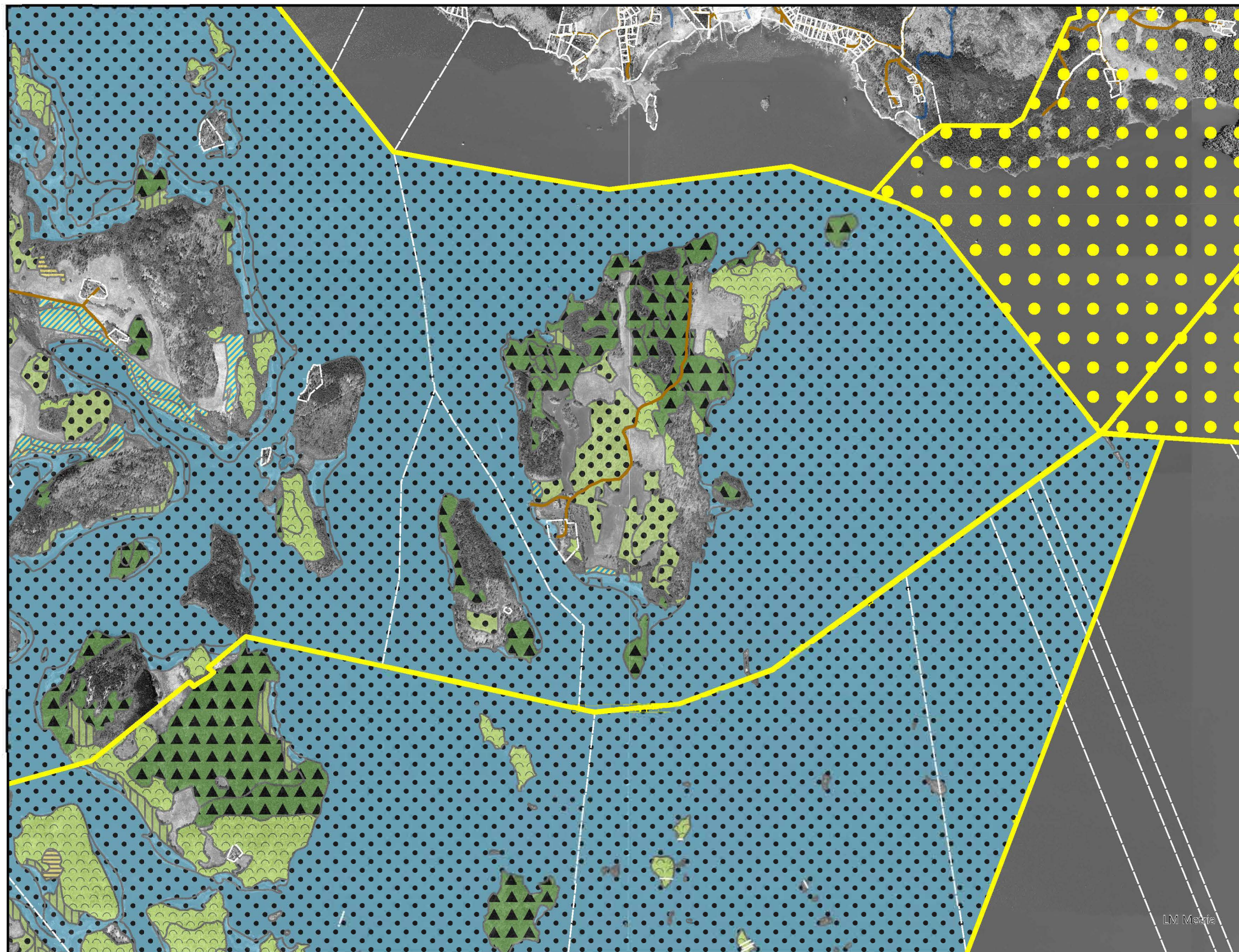

Länsstyrelsen
Västmanlands län

Ridöarkipelagen SE0250008 och Ridö-Sundbyholmsarkipelagen södra SE0220077 (östra delen)

Bilaga 2c
Karta tillhörande
Länsstyrelsens bevarandeplan
Dnr 511-6431-2022 och
511-590-2023, 2025-06-24

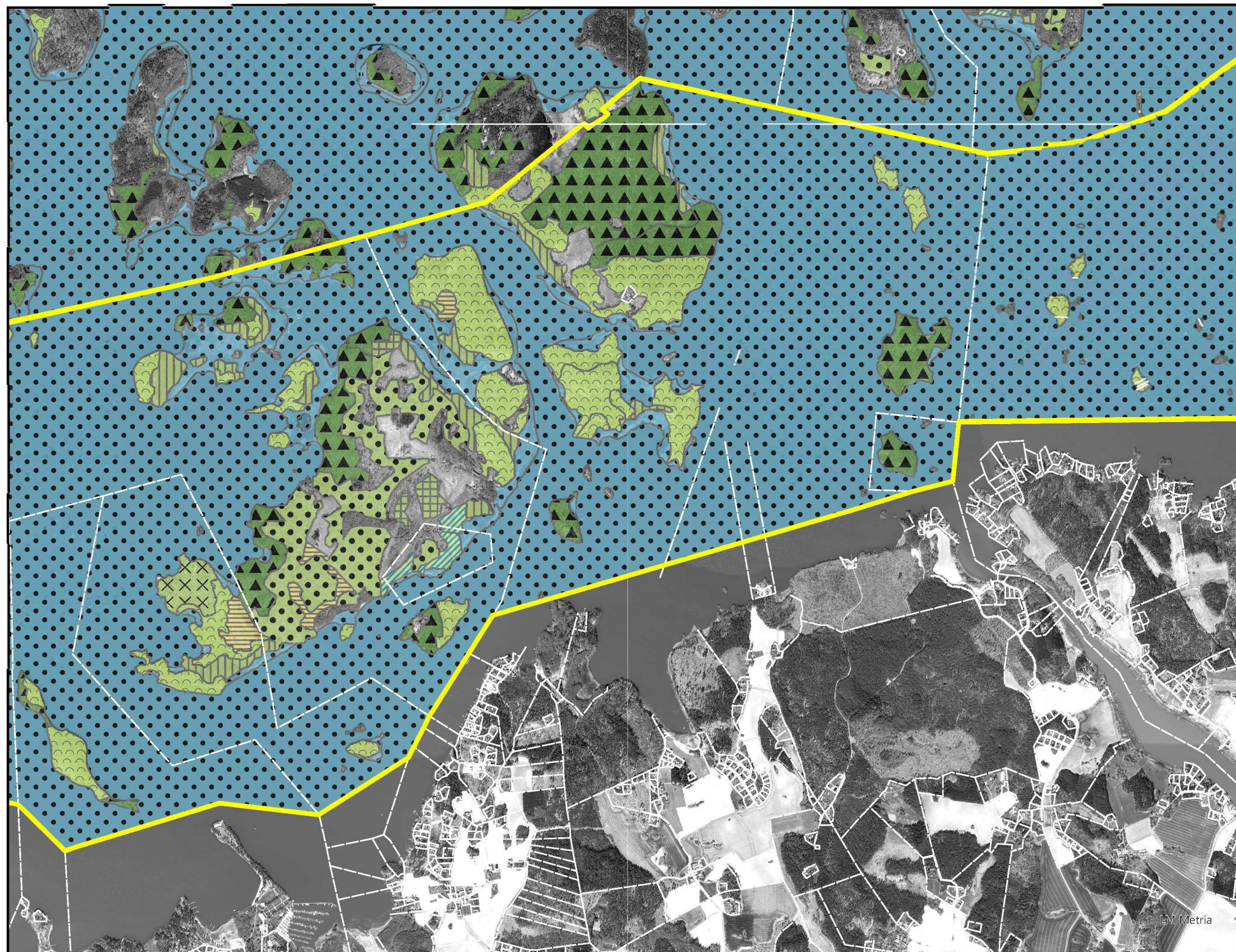

Länsstyrelsen
Västmanlands län

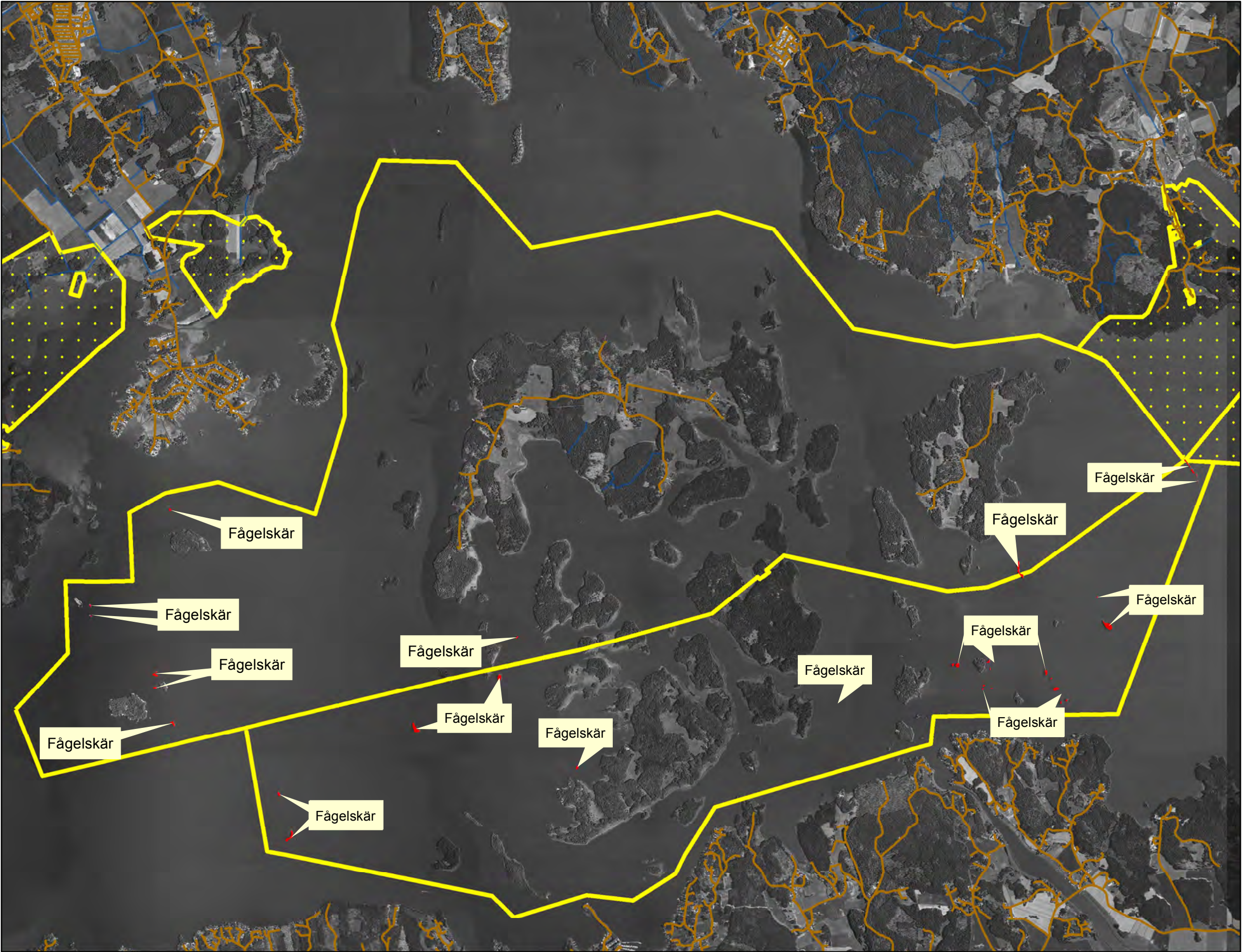
Ridöarkipelagen SE0250008 och Ridö-Sundbyholmsarkipelagen södra SE0220077 (södra delen)

Bilaga 2d
Karta tillhörande
Länsstyrelsens bevarandeplan
Dnr 511-6431-2022 och
511-590-2023, 2025-06-24

Fågelskär inom Ridö- och Sundbyholmsarkipelagen
SE0250008 och SE0220077

Bilaga 3
Karta tillhörande
Länsstyrelsens bevarandeplan.
Dnr 511-6431-2022 och
511-590-2023, 2025-06-24.

Teckenförklaring

- Vägar
- Vattendrag - ej utpekad naturtyp
- Fågelskär (små öar)
- Gräns för Natura 2000-området
- Angränsande Natura 2000-område

0 400 800 1 600 2 400 meter

Skala: 1:50 000